

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ____ ” _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
за темою:
«ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ»

Виконавець

Студентка 4 курсу ЦЗВФН

Перебийносок Анна Русланівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

Д.е.н., професор Слатвінська М. О.

/підпис/

Одеса 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ1. ТЕОРЕТИКО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ПОДАТКОМ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	6
1.1 Економічна сутність податку на доходи фізичних осіб.....	6
1.2 Місце податку на доходи фізичних осіб у системі прямих податків	12
1.3 Особливості оподаткування податком на доходи фізичних осіб в Україні.	166
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	22
2.1. Аналіз тенденцій оподаткування доходів фізичних осіб в Україні.....	22
2.1. Оцінка планування та динаміки справляння ПДФО в Україні	32
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ.....	411
3.1 Аналіз закордонного досвіду оподаткування громадян	41
3.2. Визначення проблем на напрямків реформування ПДФО в Україні	51
ВИСНОВКИ.....	6161
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах зростає значущість податкової системи, що виступає як інструмент державного регулювання соціальної та економічної сфер. Це стосується всіх видів податків та зборів, одним із яких є податок на доходи фізичних осіб. При цьому платники податків прагнуть знизити податковий тягар при зростанні добробуту, а держава ставить за мету забезпечити фінансовими ресурсами зростання витрат для реалізації соціально-економічних програм та стимулювання розвитку. Тому виникає потреба систематизації можливостей отримання податкових відрахувань фізичними особами як одного з основних шляхів мінімізації сплати податків.

На сьогоднішній день одним із податків, що формують бюджет на місцевому рівні, є податок на доходи фізичних осіб. Це прямий загальнодержавний податок, що стягується з фізичних осіб та регулюється розділом IV Податкового кодексу України.

За допомогою ПДФО держава впливає на рівень доходів громадян, цей податок також є регулятором, тому що перерозподіляє доходи кожного члена суспільства.

Питання оподаткування доходів фізичних осіб завжди було актуальним та важливим. Слід зазначити, що, з одного боку, подолання проблем управління та адміністрування цього податку, а з іншого - податкові новації обумовлені ухваленням Податкового кодексу та внесенням автономних змін до цього нормативного акту.

Водночас аналіз наукових досліджень та практики оподаткування доходів фізичних осіб показав, що не всі проблеми у цій важливій сфері вирішені. Значимість погіршується також тим, що соціально-економічні відносини динамічно змінюються, а податкова система, виступаючи їхньою частиною, також змінюється в залежності від умов розвитку економіки. Перед системою оподаткування доходів фізичних осіб постають нові завдання, адекватні сучасним

перспективним тенденціям розвитку. Необхідно перетворити цю сферу податкових відносин на дієвий важіль розвитку економіки країни.

Податку на доходи фізичних осіб має бути властивим виражений соціальний характер, оскільки він має суттєвий вплив на рівень та обсяги реального доходу громадян України. Безперечним є факт того, що без ПДФО неможлива робота вітчизняної податкової системи, не може ефективно функціонувати податкова політика.

Перевагою та особливістю з ПДФО, насамперед, є умова, що його платники складають за деяким невеликим винятком, є все здатне до праці населення України, при тому, що надходження коштів, здатне без перерозподілу бути зарахованим до бюджету будь-якого рівня.

Об'єктом дослідження є процес функціонування податку на доходи фізичних осіб в Україні.

Предмет дослідження – відносини, що виникають при оподаткуванні податком на доходи фізичних осіб в системі оподаткування особистих доходів громадян.

Мета дослідження полягає у вивченні ролі та перспектив вдосконалення справляння податку на доходи фізичних осіб на основі зарубіжного досвіду.

Згідно до обраної мети необхідно виконати такі **завдання**:

- розглянути економічну сутність податку на доходи фізичних осіб;
- визначити місце податку на доходи фізичних осіб у системі прямих податків;
- розглянути особливості оподаткування податку на доходи фізичних осіб в Україні;
- проаналізувати тенденції оподаткування доходів фізичних осіб в Україні;
- оцінити планування та тенденції справляння ПДФО в Україні;
- проаналізувати закордонний досвід оподаткування доходів громадян;
- визначити проблеми та запропонувати напрямки реформування ПДФО в Україні.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи були використані різноманітні методи дослідження інформаційної бази податкового консультування. Аналіз літературних джерел та законодавчого базису дозволив систематично вивчити сучасний стан податкового консультування в Україні.

Теоретичною основою дослідження є фундаментальні положення вітчизняної та зарубіжної економічної науки, наукові досягнення сучасної фінансової думки, наукові дослідження провідних фахівців у сфері прямого оподаткування населення.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти, звітні дані Держкомстату України, Державної податкової адміністрації України, монографічні дослідження та публікації у періодичних виданнях вітчизняних і зарубіжних авторів з питань прямого оподаткування населення.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, основної частини з трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 68 сторінок. Робота містить 15 рисунків, 12 таблиць. Список використаних джерел налічує 50 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ПОДАТКОМ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

1.1 Економічна сутність податку на доходи фізичних осіб

Для формування доходів бюджету власними фінансовими ресурсами, податок на доходи фізичних осіб в наш час є значущим джерелом бюджетного фінансування.

Не можна не погодитися з Т. Городецькою та Ю. Андрієнко, які зазначають, що через пряме оподаткування держава може впливати на ділову активність суб'єктів господарювання, інвестиційну привабливість, сукупне споживання і накопичення капіталу [4, с. 399]. Разом з тим, повномасштабне вторгнення російської федерації на територію незалежної України внесло корективи в об'єктивні економічні процеси, виводячи на головні позиції поведінкові чинники прийняття фінансових рішень.

Податок виявляє свою правову, економічну та суспільну сутність через систему правових норм, що регулюють його встановлення та оплату. Це обов'язковий платіж, який здійснюється платниками податку до відповідного бюджету. В економічному аспекті податки використовуються як інструмент для розподілу та перерозподілу доходів і фінансових ресурсів держави. Вони виступають ключовою формою взаємодії держави та суб'єктів економіки, відіграючи важливу роль у державному регулюванні їх діяльності.

Щоб платіж міг бути визнаний як податок, він повинен відповідати певним критеріям [5]:

- законність, що передбачає встановлення податків виключно державою;
- імперативність, яка означає, що відповідно до законодавства оподаткування є обов'язковим для платників;

- спрямованість до бюджету, тобто отримані кошти спрямовуються на фінансування державних потреб;
- відчуження частини власності суб'єктів на користь держави;
- нецільовий характер, оскільки податки не мають специфічної цільової спрямованості;
- безоплатність, тобто держава не зобов'язана надавати еквівалент за внесений податок;
- односторонній характер встановлення, коли податкові відносини мають однобічну спрямованість від платника до держави;
- безповоротність, оскільки зібрані кошти надходять до бюджету і залишаються там для фінансування потреб держави.

Податки, особливо податок на доходи фізичних осіб, є основним джерелом фінансування місцевих бюджетів в Україні. Збільшення бази оподаткування цим податком сприятиме зростанню надходжень до бюджетів на різних рівнях, що створить можливість для активної соціальної політики.

У наукових дослідженнях визначені характеристики прямого оподаткування населення, що відображаються у наступних сферах [39]:

- економічна: передача частини доходу на користь держави;
- політична: розробка та реалізація фінансово-податкової політики з урахуванням інтересів різних верств населення;
- соціальна: стимулювання економічно активного населення до працевлаштування через зростання власного доходу та поліпшення добробуту.

Для вирішення проблем у податковій системі, особливо щодо механізму стягнення податку на доходи фізичних осіб, передусім необхідно детально розглянути теоретичне визначення доходу як об'єкта оподаткування. Варто відзначити, що існує різноманітні підходи до визначення доходу.

Зокрема, за висловлюваннями провідних науковців:

- С. М. Панчишин, Н. М. Холод визначають дохід як сукупність грошових та натуральних надходжень за певний період [41];

- К. І. Швабій визначає дохід як всі надходження, що виникають внаслідок процесу ціноутворення, з урахуванням затрат на їх отримання [46, с. 10];

- І. В. Шевчук розглядає дохід як сукупний дохід, скоригований на суму податкових вилучень та зменшений на суму економічно обґрунтованого неоподатковуваного мінімуму та інших пільг [47, с. 10].

Прямі податки є ключовою складовою податкової системи будь-якої країни і визначаються як обов'язкові платежі, що сплачуються безпосередньо державі безпосередньо з доходів або майна платників податків. Економічний зміст та сутність прямих податків полягають у їхньому впливі на доходи та майно фізичних та юридичних осіб, що в свою чергу відображається на соціально-економічному розвитку суспільства.

Одним із головних завдань прямих податків є збір фінансових ресурсів для забезпечення потреб держави, а також регулювання рівня доходів та майнових відносин у суспільстві. Вони впливають на розподіл доходів між різними верствами населення, стимулюють чи гальмують економічний розвиток, сприяють або ускладнюють фінансове становище платників податків.

Окрім цього, прямі податки відіграють важливу роль у формуванні бюджетної політики країни, розвитку фінансової системи та стимулюванні інвестиційної активності. Вони є не лише джерелом доходів для держави, але й інструментом соціального регулювання та реалізації державних програм з підтримки економічного зростання і соціального забезпечення населення.

За всю історію людства жодна держава не могла обійтися без стягнення податків, тому що для виконання своїх функцій із задоволення суспільних потреб йому завжди були необхідні певні кошти. Кошти ці могли бути мобілізовані лише як податків чи позик, але позики доводиться виплачувати також з допомогою податків.

Серед податків, сплачуваних до бюджету, однією з значущих за сумами надходжень у бюджет багатьох країнах є податку доходи фізичних осіб. Цей податок охоплює практично всі населення розвинених країн. При стягуванні ПДФО державі доводиться балансувати між потребами у зборі податкових

платежів для виконання своїх функцій та утримання державного апарату з одного боку, та загрозою підриву стимулу до господарської діяльності, соціально-політичної дестабілізації, втечі вітчизняного капіталу від податків за кордон, з інший [22].

Сьогодні відмінною особливістю ринкової економіки є те, що методи вирішення проблем регулювання доходів населення, боротьби з бідністю містять не адміністративні, а економічні інструменти. У зв'язку з цим податкові механізми набули особливої значущості, тому розгляд історії та сучасного досвіду індивідуального прибуткового оподаткування є актуальним у цей час і становить високу практичну значущість.

Практика останніх років показала недостатню ефективність спроб усунення недоліків податкової системи шляхом внесення «точкових» змін до податкового законодавства. Проблеми можуть бути вирішені виключно за допомогою проведення повномасштабної податкової реформи, спрямованої насамперед на досягнення балансу інтересів держави та платників податків.

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) - це головний вид прямих податків, що враховується на основі загального заробітку фізичних осіб та який вилучається у грошовому вигляді за звітний рік. Так само як і будь-який інший податок, ПДФО є одним із важливих економічних важелів країни, за допомогою якого він бажає виконувати різні проблеми [23].

Так, за допомогою цього податку забезпечуються грошові надходження до бюджетів регіонального та місцевого рівнів; регулюється рівень доходів населення та відповідно структура власного споживання та заощадження громадян; стимулюється найбільш підходяще застосування отримуваних доходів; зменшується нерівність прибутку; реалізується дія режиму «автоматичних стабілізаторів».

Українські платники ПДФО поділяються на три основні категорії [19]:

- фізичні особи, що мають місце для життя в Україні, тобто резиденти. оподатковуються доходи, отримані на території України, і її межами. хорошим прикладом отримання такого виду доходу можуть стати іт-фахівці, які проживають в Україні

та виконують роботу для іноземних компаній, не виходячи з дому. ще таких людей називають фрілансерами;

- фізичні особи, які не мають місця проживання в Україні – нерезиденти. під прицілом доходи, отримані біля нашої країни; податкові агенти – сюди входять усі підприємства та роботодавці, які проводять нарахування, утримання та сплату пдфо із зарплат своїх працівників.

Прибутковий податок на іноземні доходи у поточному році становив 18 %, тоді як нерезиденти, які заробляють в Україні, мають виплачувати за ставками, визначеними у відповідному розділі кодексу («Доходи нерезидентів»). Ставка прибуток, яка пов'язані з будь-яким результатом праці, також дорівнює 18 %. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО)

Прибутковий податок не сплачується переможцями будь-яких змагань світового чи європейського масштабу, пенсіонерами, які брали участь у війні, а також у деяких випадках пов'язаних із рухомим та нерухомим майном.

Система податків в Україні, як і в будь-якій іншій країні, із запровадженням ПДФО досить значно поповнює державний бюджет. Особливість цього виду податків - виділення аналізованої величини на кожній виробничій стадії. Це стосується й реалізації послуг або товару.

Процес оплати обов'язкових податкових зборів грає одну з головних ролей при нарахуванні та виплаті зарплати, а значить своєчасність та повнота цих виплат дуже важливі. В даному випадку агент бере на себе відповідальність за якісну та регулярну оплату податку на зарплату від імені найманого працівника [17].

Найпопулярнішим видом податку на доходи фізичних осіб у 2021 році є податок на зарплату. Знаємо, що цим питанням цікавиться велика кількість українців, тому пропонуємо розглянути її детальніше.

Оподаткування зарплати передбачає сплату таких платежів:

- ПДФО – 18%,
- військовий збір – 1,5%;
- ЄСВ – 22%.

Якщо розглядати конкретніше, то перші два платежі сплачуються безпосередньо із заробітної плати працівника, ЄСВ нараховується за рахунок витрат підприємства. І, як ми казали вище, своєчасну сплату всіх трьох платежів організовує роботодавець. Безпосередньо із зарплати працівника вираховують лише 19,5% податків. Проте підприємство ще додатково сплачує 22% ЄСВ зі своїх витрат, і вони не впливають на розмір чистої зарплати. До речі, мінімальна зарплата також підлягає стандартному оподаткуванню [11].

Не оподатковуються такі доходи [47]:

- гроші, які були видані під звіт, та була виконана умова їх своєчасного повернення;

- аліменти;

- заробітки від продажу або обміну рухомого та нерухомого майна. Не частіше ніж один раз протягом звітного року;

- пенсії учасників бойових дій, військових інвалідів та осіб, які підпадають під дію спеціального законодавства;

- кошти, анульовані у процесі реструктуризації іпотеки, взятої у валюті на купівлю житла.

Податкові соціальні пільги (ПСП) регулюють величину суми, яка віднімається від заробітної плати працівника у процесі оподаткування. Цим самим зменшується сума податкових виплат. Але, як показує практика, далеко не всі працівники мають право на їхнє застосування. На військовий збір ПСП не впливає. Тобто, у разі застосування знижки вона віднімається тільки від суми прибуткового податку, а ВС залишається незмінним – 1,5%.

Сьогодні «базова» ПСП становить 960,50 грн, а максимальне значення доходу, яке дає право на ПСП – 2690,00 грн. Таким чином, заробітна плата для отримання пільги має не перевищувати 2690,00 грн. На виплату ПСП претендують співробітники, які працюють неповний робочий день або тиждень, а також сумісники.

Крім цього, знижка на ставку ПДФО надається фізособі, у разі, якщо вона має заробіток у вигляді зарплати і при цьому [19]:

- платить відсотки за користування іпотечним кредитом;
- вносить благодійні внески або робить пожертвування;
- оплачує навчання у ВНЗ та ПТУ;
- вносить страхові платежі та внески до недержавних пенсійних фондів;

витрачає грошові накопичення для будівництва чи купівлю доступного житла та інше.

Працівник, що працює за сумісництвом, має право вибрати лише одне місце отримання податкової пільги з усіх доступних йому місць роботи. І зверніть увагу, що це місце може бути не обов'язково тим, де зберігається його трудова книжка.

1.2 Місце податку на доходи фізичних осіб у системі прямих податків

Система оподаткування складається з різних за класифікацією податків, кожен з яких має свої особливості та функціональне призначення. Роль кожного податку визначається його віднесенням до певної групи відповідно до існуючої класифікації податків. Це дозволяє краще розкрити економічну сутність податків і їх вплив на соціально-економічний розвиток суспільства.

У теорії оподаткування класифікація проводиться за різними ознаками, серед яких найбільш поширеними є форма оподаткування, економічний зміст об'єкта оподаткування та рівень державних структур.

В Україні систему прямих податків складають податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), єдиний податок та податок на майно. Податок на майно включає в себе податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок та плату за землю [2]. Структуру системи прямого оподаткування відповідно до Податкового кодексу України можна побачити на рис. 2.1.

Проблематика класифікації оподаткування та виявлення основних принципів податкового регулювання пов'язані з оцінюванням ролі держави та вивченням напрямів фінансового впливу, що пов'язані з податковим регулюванням. У цьому

контексті слід визнати підхід, який передбачає єдність цілей податкової системи та різноманітні завдання суспільного розвитку.

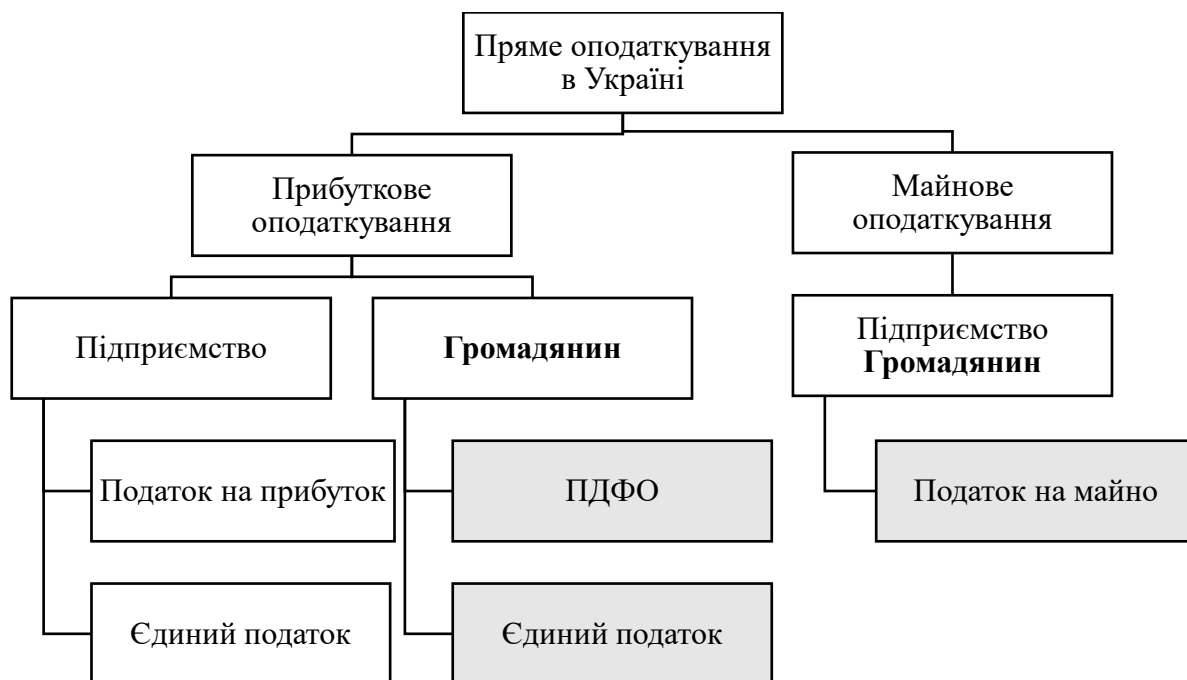

Рис. 2.1. Прямі податки з населення в системі прямого оподаткування України

Джерело: побудовано автором на основі [26]

Прямі податки з населення в Україні класифікуються за різними ознаками, що відображають їхні основні характеристики та способи збирання. Однією з таких ознак є об'єкт оподаткування. Наприклад, податок на доходи фізичних осіб сплачується з прибутку, отриманого громадянами, тоді як податок на майно оподатковує нерухомість та інші матеріальні активи власності фізичних осіб [11].

Іншою ознакою є принцип оподаткування. Так, прогресивні податки застосовують різні ставки оподаткування залежно від рівня доходів громадян. У той час як податки з фіксованою ставкою мають однаковий відсоток оподаткування для всіх платників незалежно від їхнього доходу.

Крім того, прямі податки можуть бути класифіковані за їхнім призначенням та способом використання зібраних коштів. Наприклад, деякі податки можуть бути спрямовані на забезпечення соціальних потреб, таких як охорона здоров'я та освіта, тоді як інші можуть йти на загальні потреби держави, такі як інфраструктурні розвиток та оборонна сфера

Класифікація прямих податків за різними ознаками представлена у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Класифікація прямих податків з населення

Ознака	Група податків		
	особисті		реальні
	ПДФО	єдиний податок	податок на майно
За формою оподаткування	прямий	прямий	прямий
За рівнем установлення	загальнодержавний	місцевий	місцевий
За економічним змістом об'єкта оподаткування	на доходи	на доходи	на майно
За способом стягнення	із джерела	кадастровий (1, 2 та 4 групи), на основі декларації (3 група)	кадастровий
За суб'єктами оподаткування	з фізичних осіб	1, 2, 3 групи (з фізичних осіб), 3, 4 групи (з юридичних осіб)	з юридичних осіб та фізичних осіб
За характером оподаткування	глобальний	глобальний	глобальний

Джерело: складено автором на основі [29]

Прямі податки поділяються на особисті та реальні в залежності від ступеня обліку фінансового стану платника податків.

Особисті податки встановлюються персонально для конкретного платника. Цю групу оподаткування складають податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб та єдиний податок. З іншого боку, реальні податки передбачають оподаткування майна за зовнішніми ознаками, такі як рентна плата, податок на нерухоме майно, екологічний податок та туристичний збір [11, с. 135].

Сьогодні роль податку на доходи фізичних осіб в Україні переоцінити неможливо. Слабо економіка, що розвивається, недостатня розвиненість деяких галузей, а також до кінця несформоване середовище для розвитку малого підприємництва, впливають на кількість комерційних підприємств та ІП, що є, будь-якому разі, та платниками податків ПДФО.

В цьому полягає великий потенціал збільшення доходної частини регіональних та місцевих бюджетів. Відсутність таких причин скоротила б

кількість безробітних громадян і підвищила їх соціальний статус. Тому ПДФО характеризується як соціально значущий податок.

Рівень необхідного на оплату податку визначається лише розміром сукупного доходу на календарний рік, що зумовлює кореспондуючу залежність якості роботи законодавчих та виконавчих органів країни через високий рівень відповідальності перед суспільством за розрахунок системи збору податку, з урахуванням розмірів мінімуму, не оподатковуваного, а також пільг та податкових відрахувань.

Метою ПДФО вважається поповнення бюджету країни та рівномірний розподіл життєво актуальних коштів між населенням, що досягається за допомогою реалізації функцій наведеного податку. [1] Цей податок є економічним важелем держави. Саме з допомогою цього мають вирішуватися питання фінансового і регулюючого характеру, але це відповідає реаліям сучасності.

В даний час теорія податків, з метою ефективного функціонування податкової системи, передбачає використання наступних основних принципів [5]:

- принцип справедливості (залежно від доходу у громадян рівномірний розподіл);
- принципу визначеності (платнику податків мають бути заздалегідь відомі сума, спосіб та засіб платежу); принципу зручності (платнику податків має бути зручний спосіб стягування податку);
- принципу економії (система оподаткування має бути раціональною та мати мінімальні витрати свого функціонування) принципу недопущення подвійного оподаткування.

Наведені вище принципи повинні відповідати всі податки, встановлені, а також стягувані державою з метою фінансового забезпечення своєї діяльності. Серед таких податків та ПДФО. [2]

Слід зазначити, що впровадження в Україні високих податкових ставок, а також прогресивної шкали оподаткування з ПДФО за зразком країн ЄС не є ефективним, адже, згідно з кривою Лаффера, це не забезпечить максимізацію доходів державного бюджету (за збільшення ставки ПДФО в Україні значно

зростатиме рівень тіньової економіки, перш за все через низький рівень податкової культури в країні) [4].

Окрім цього, через пряме оподаткування держава має можливість регулювати процес нагромадження капіталу в економіці. Встановлення ставок оподаткування на прибуток підприємств чи доходів фізичних осіб може впливати на рівень інвестицій та капіталовкладень, що відображається на загальному розвитку економіки та конкурентоспроможності країни.

Податок на прибуток фактично є формою оподаткування прибутку корпорацій у вигляді оподатковуваного прибутку, який безкомпенсаційно сплачується до бюджету згідно з Податковим кодексом. На відміну від нього, податок на доходи фізичних осіб є формою оподаткування саме доходів громадян, а не їх прибутку. Практика показує позитивний досвід використання прогресивних ставок та дотримання принципу соціальної справедливості щодо розподілу податкового навантаження між юридичними та фізичними особами у системі прибуткового оподаткування.

1.3 Особливості оподаткування податком на доходи фізичних осіб в Україні

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) представляє собою ключовий державний прямий податок, що нараховується на доходи як громадян країни, так і іноземців, які працюють на її території. Регулювання процесів нарахування та сплати ПДФО в Україні забезпечується четвертим розділом Податкового кодексу. Традиційно в країні використовуються прогресивні ставки для оподаткування доходів громадян, з основною ставкою в 18%, що застосовується до більшості видів доходів, уключаючи заробітну плату, доходи від підприємницької діяльності та інші [17].

ПДФО відіграє важливу роль у формуванні доходної частини як загального, так і місцевих бюджетів України, слугуючи одним із основних джерел фінансування місцевих видатків. Ці видатки включають утримання соціальної та

комунальної інфраструктури, що використовується громадянами. Економічна сутність ПДФО полягає у внеску частки доходів громадян у державний бюджет для фінансування державних витрат, спрямованих на забезпечення соціально-економічної стабільності країни.

Фіскальне значення ПДФО підкреслюється постійним зростанням його частки у доходах державного бюджету. Податок стягується з усіх видів доходів фізичних осіб, згідно з податковим законодавством, включаючи доходи від підприємницької діяльності. З метою спрощення процедури адміністрування податку пропонується класифікувати складові загального доходу платника податку згідно з відповідними критеріями [13].

До вже існуючих проблем податкової системи в державі, а саме: нестабільна економічна ситуація, велике розшарування доходів населення та ухиляння від несплати податку добавилися нові виклики, пов'язанні з військовими діями на території України.

Сьогодні фіскальне значення ПДФО як основного бюджетоутворюючого податку набуває особливого значення, так як він:

- впливає на інтереси всіх верств економічно активного населення країни.
- сприяє максимальній реалізації принципів справедливого і рівномірного розподілу податкового навантаження.
- дозволяє змінювати розмір кінцевих доходів населення, не впливаючи на відношення між пра-цею та оплатою праці.
- впливає на структуру потреб населення, в залежності від кінцевих доходів.
- дозволяє оподатковувати власні доходи, отримані з різних джерел [2].

Особливістю податкової системи України є зарахування загальнодержавних податків у певних пропорціях між відповідними бюджетами, що регламентується законодавством.

Відповідно до Бюджетного кодексу України (далі – БКУ), ПДФО розподіляється у наступній пропорції [40]:

- Державний бюджет – 25% и (п. 1 ч. 2 ст. 29 БК);
- Бюджет АР Крим та обласні бюджети – 15%(п. 1 ч. 1 ст. 66 БК);

– Бюджети міських, селищних, сільських громад – 60% (п. 1 ч. 1 ст. 64 БК) [3]. Необхідно зазначити про зміни, які відбулися у перерозподільчих пропорціях ПДФО.

Російська збройна агресія змусила Україну внести зміни до Податкового кодексу та інших законів щодо оподаткування суб'єктів господарювання під час воєнного стану.

Основні зміни включають [24]:

- Збільшення граничного обсягу доходу для включення суб'єктів господарювання до платників єдиного податку третьої групи до 10 млрд гривень, при цьому тимчасово скасовано обмеження на кількість працівників.
- Звільнення від сплати єдиного податку платників першої та другої груп.
- Звільнення від оподаткування землі та екологічного податку суб'єктів господарювання, які працюють на територіях, що перебувають у зоні бойових дій або були тимчасово окуповані.
- Введення мораторію на податкові перевірки, крім камеральних, та зменшення податків на пальне та товари для оборони.

Одночасно з цим, для технологічних компаній запроваджено спеціальний податковий режим "Дія Сіті", який надає певні пільги. Цей режим передбачає зменшену ставку податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб для резидентів "Дія Сіті".

Нинішні проблеми податкової системи України включають складність та неузгодженість законодавства, надмірне податкове навантаження, конфлікти з контролюючими органами та відсутність стимулів для господарської діяльності. Введення спеціального податкового режиму для технологічних компаній є важливим кроком для стимулювання ІТ-сектору.

У статті 28 Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» з 1 січня 2022 року до державного бюджету зараховується – 21% ПДФО, до бюджетів територіальних громад податок на доходи фізичних осіб зараховується в розмірі 64% [36].

Законом України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» було продовжено зарахування у 2023 році ПДФО до загального фонду бюджетів територіальних громад за минулорічною нормою – 64% [37].

Отже, зарахування ПДФО до бюджетів розподіляється у наступній пропорції [37]:

- до державного бюджету – 21%;
- до обласних бюджетів – 15%;
- до бюджетів територіальних громад – 64%.

Важливість податку на доходи фізичних осіб виразно проявляється у процесах розподілу та перерозподілу національного доходу та фінансових ресурсів. У 2023 році основні параметри цього податку залишаються незмінними, згідно з діючими нормами податкового законодавства України, основна ставка ПДФО становить 18%. Однак, з нового року набирає чинності Закон України №2720, що вносить певні корективи до Податкового кодексу стосовно специфіки оподаткування операцій з іноземною валютою у готівковій формі. Закон встановлює конкретний термін для сплати ПДФО та воєнного збору до кінця 2022 року.

За умовами цього закону, якщо ПДФО та воєнний збір за доходами, зазначеними в податковій звітності до 20 липня 2022 року, були сплачені в повному обсязі, то санкції за їх несплату або несвоєчасну сплату не застосовуються. Це означає, що в разі повної сплати зазначених податків у встановлений термін, штрафи та пеня за їх несплату або запізнїлу сплату не нараховуються, а також не підлягають поверненню або використанню для погашення інших податкових зобов'язань.

Відповідно до ст. 64-66 Бюджетного кодексу України, податок з доходів фізичних осіб формує доходи, закріплені за бюджетами місцевого самоврядування [2]. Це положення існує з моменту набуття чинності Бюджетним кодексом України у 2000 році. Такий підхід є логічним та узгодженим у контексті балансу доходів і витрат усіх складових бюджетної системи України. Однак, з початком російської

агресії 24 лютого 2022 року ці відносини втратили стабільність, вимагаючи коригування.

Зміни спричинили перенаправлення коштів від сплати податку на доходи фізичних осіб, які сплачуються військовослужбовцями військових частин, розташованих на території відповідних громад, до державного бюджету [34].

Ці кошти зазвичай надходили до місцевих бюджетів, але згідно із законом №10037, тепер вони направляються до загального фонду державного бюджету. Державний бюджет включає як загальний, так і спеціальний фонд: спеціальний фонд використовується для цільових витрат, а загальний – для загальних витрат.

Частина податку на доходи фізичних осіб від грошового забезпечення, винагород та інших виплат військовослужбовців, поліцейських та інших службовців зараховується до спеціального фонду державного бюджету [38].

Ця трансформація бюджетного законодавства передбачає дві умови [37]:

1) Зміни мають тимчасовий характер: вони діють з 1 жовтня 2023 року до 31 грудня року, в якому буде припинено або скасовано воєнний стан.

2) Цільове використання коштів: з 1 жовтня 2023 року до 31 грудня 2023 року:

- 50% спрямовуються на закупівлю спеціальної техніки та обладнання для Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;

- 50% спрямовуються на закупівлю артилерійських систем для Міністерства оборони України.

З 1 січня 2024 року до 31 грудня року, в якому припинено або скасовано воєнний стан, розподіл коштів буде таким:

- 45% для Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;

- 45% для Міністерства стратегічних галузей промисловості України для виконання державних цільових програм розвитку оборонно-промислового комплексу;

- 10% для розпорядників коштів державного бюджету з сектору безпеки та оборони, з подальшим спрямуванням військовим частинам на матеріально-технічне забезпечення.

Звичайний податок на доходи фізичних осіб залишається в громадах, як це було раніше. Проте ця зміна бюджетного законодавства зупиняє формування доходів місцевих бюджетів від податків військових. Кошти, які будуть надходити до державного бюджету з кожного військового, складаються з 18% ПДФО та 1,5% військового збору [37].

Такі зміни викликали дискусії. З одного боку, негативна оцінка змін територіальними громадами зрозуміла, оскільки їхні бюджети позбавляються значних доходів від податків військових. У контексті війни це стає проблематичним, враховуючи зменшення надходжень від місцевих та загальнодержавних податків і зборів. З іншого боку, спрямування цих коштів до державного бюджету є необхідним для забезпечення нових потреб, які виникли під час війни, та збільшення витрат на існуючі програми.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз тенденцій оподаткування доходів фізичних осіб в Україні

Один з важливих кроків для забезпечення стабільного економічного та соціального піднесення в Україні полягає у створенні умов для зростання добробуту населення та підвищення його рівня життя. Сучасна ситуація в Україні свідчить про значне розшарування населення за умовами життя.

Недостатні темпи зростання доходів громадян, нерівномірний розподіл доходів серед населення, відсутність неоподаткованого мінімуму доходів громадян та обмежені можливості використання податкових пільг призводять до значної диференціації життєвого рівня населення.

З початком вторгнення країни-агресора стало зрозумілим, що значним фактором, який впливає на функціонування податкової системи та формування бюджетних ресурсів держави, є зменшення кількості працездатних осіб і зростання міграції [27].

На сьогодні вирішення цих проблем є складним завданням, оскільки можливі ризики, пов'язані з безпекою людей, можуть прямо впливати на рішення мігрантів щодо повернення та уповільнювати процес.

Повномасштабне вторгнення РФ до України у лютому 2022 році призвело до зменшення надходжень податків. Це призвело до значного збільшення економічної та соціальної нестабільності в країні, що в свою чергу спричинило низку наслідків, які вплинули на обсяги надходжень податків [26]:

1) Економічний спад. Політична нестабільність та військові дії призвели до зменшення економічної активності та інвестиційного клімату. Багато підприємств зазнали збитків або були змушені припинити свою діяльність, що вплинуло на зниження обсягів податкових платежів.

2) Зменшення споживчого попиту. Конфлікт призвів до зниження довіри споживачів та збільшення витрат на оборону та безпеку. Це призвело до зменшення купівельної спроможності населення, що в свою чергу зменшило обсяги оподаткування.

3) Збільшення витрат держави, підвищення цін для населення: Війна призвела до необхідності збільшення витрат на оборону, реабілітацію постраждалих та інфраструктурні проекти, в результаті чого найбільше постраждала соціальна сфера.

Проте, у 2023 році показники надходжень податків зросли, що можна пояснити деякими факторами:

1) Відновлення економіки. Попри військові дії, у 2023 році може спостерігатися певне відновлення економіки, зокрема за рахунок збільшення внутрішнього та зовнішнього попиту, що може призвести до зростання обсягів оподаткування.

2) Податкові пільги. Уряд може впроваджувати нові заходи з оптимізації та підвищення ефективності системи оподаткування, що дозволяє збільшувати обсяги надходжень податків.

3) Міжнародна допомога. Фінансова підтримка міжнародних партнерів України значно підтримує соціальну сферу.

З табл. 2.1 можна зробити висновок, що обсяг надходження податку та збір на доходи фізичних осіб зріс на 70887,2 млн грн (або на 120,27%) у порівнянні з 2021 роком та на 75670,3 млн грн (або на 117,99%) у порівнянні з 2022 роком.

Таким чином, загальною тенденцією є загальний ріст надходжень прямих податків з населення до бюджету протягом розглянутого періоду, але з відмінними динаміками для кожного конкретного податку у порівнянні з попередніми роками.

Згідно із Законом України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану", внесені нововведення в оподаткування прибутку підприємств.

Таблиця 2.1

Аналіз динаміки надходження ПДФО до Зведеного бюджету України за 2016-
2023 рр., млрд грн

Податк и	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення, млн грн		Відносне відхилення, %	
									2022 р до 2021 р	2023 р. до 2022 р.	2022 р до 2021р	2023 р. до 2022 р.
Податок на доходи фізичних осіб, млрд.грн	138,8	185,7	275,5	275,5	295,1	349,8	420,7	496,3	70,9	75,7	120,27	117,99
Всього прямих податків з населення, млрд.грн	293,6	368,9	458,3	531,1	559,2	708,4	734,7	827,0	67	83,9	117,11	118,33
Частка ПДФО у податкових надх. Зв. Бюджету, %	47,3	50,3	60,1	51,9	52,8	49,4	57,3	60,0	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі [49]

Однією з ключових змін є те, що неприбуткові організації можуть надавати благодійну допомогу за рахунок своїх доходів, навіть якщо це не передбачено їхніми статутними документами, без загрози втрати статусу неприбутковості.

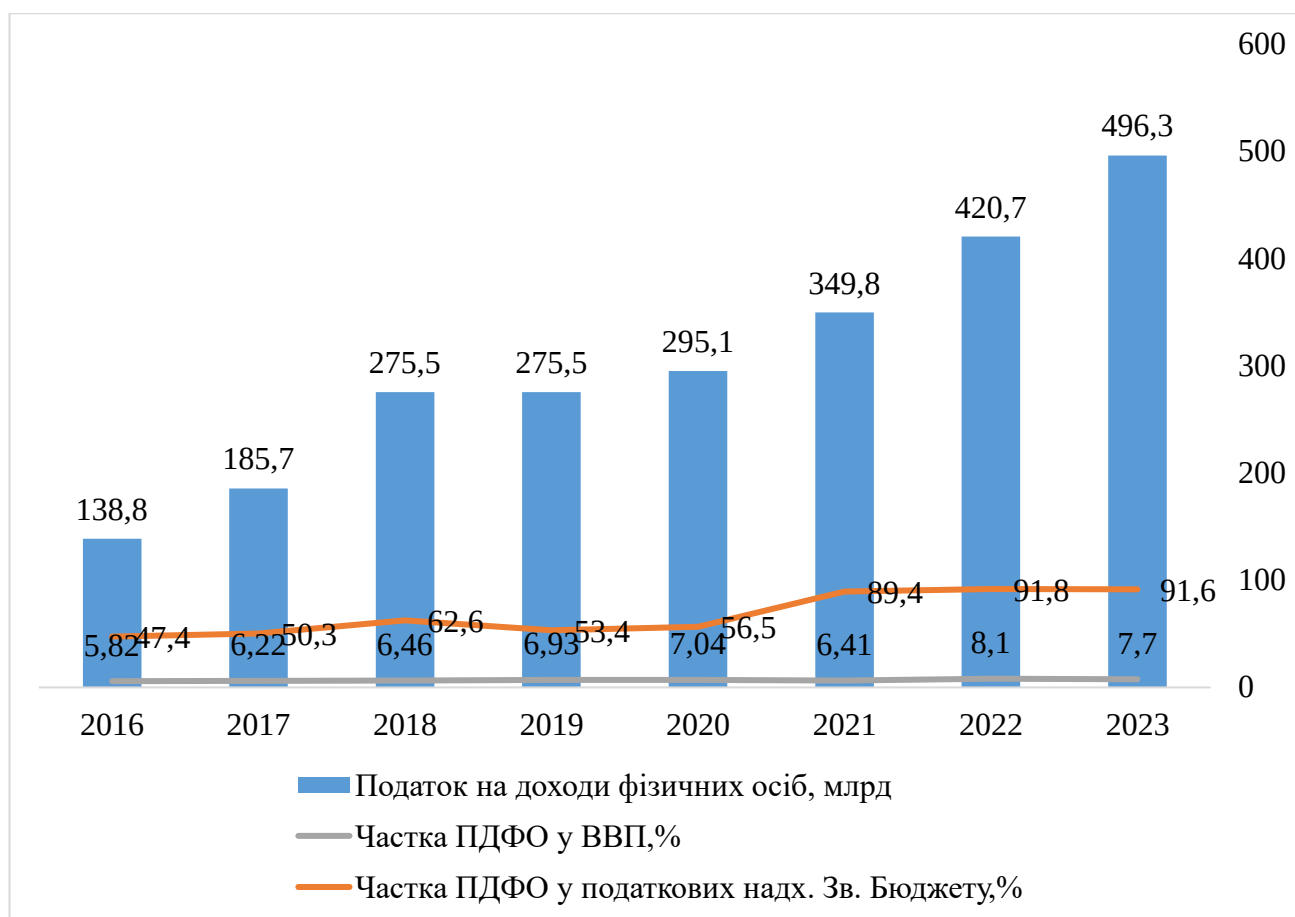

Рис. 2.1. Динаміка надходження ПДФО до Зведеного бюджету України за 2016-2023 рр. та його частки в податкових надходженнях

Джерело: побудовано автором на основі [49]

Для підприємств, які тимчасово переходять на сплату єдиного податку третьої групи за ставкою 2%, передбачено кілька особливостей, а саме [3]:

- надмірно сплачена сума грошових зобов'язань з податку на прибуток підприємств, яка існує на момент переходу на сплату єдиного податку за ставкою 2%, може бути зарахована на погашення грошових зобов'язань з цього податку, що виникнуть після відновлення сплати податку на прибуток підприємств;

- авансові внески з податку на прибуток підприємств при виплаті дивідендів, які залишились неврахованими при обчисленні суми податкового зобов'язання на момент переходу на сплату єдиного податку за ставкою 2%, можуть бути враховані при зменшенні цієї суми після відновлення сплати податку на прибуток підприємств;

- якщо платник, що перейшов на сплату єдиного податку за ставкою два відсотки протягом календарного року, відновлює сплату податку на прибуток

підприємств у цьому ж році, він повинен скласти та подати податкову декларацію з податку на прибуток підприємств нарахованою сумою з початку цього року;

- обсяг річного доходу від будь-якої діяльності платника податку на прибуток підприємств, який визначається для визначення вартісного критерію не застосування податкових різниць та можливості використання річного звітного періоду (40 млн грн) та вартісного критерію для визначення контрольованих операцій з метою трансфертного ціноутворення (150 млн грн), розраховується за весь звітний рік, включаючи доходи, отримані за періоди, коли платник податку був на сплаті єдиного податку за ставкою 2%.

Отже, податок на прибуток є ключовим елементом як для підприємств, так і для держави, що визначає важливість його фіскальної функції під час збору.

Згідно з таблицею 2.2, виявляється, що якщо у 2016–2017 роках кількість податкових перевірок значно збільшувалась і мала тенденцію до росту, то починаючи з 2018 року спостерігається загальний спад.

У розділі планових перевірок спостерігається значне збільшення до 2018 року, але починаючи з 2019 року, відбувається різке їхнє зменшення. Це зменшення досягло свого піку у 2020 році, після чого відбулося певне відновлення у 2021 та 2022 роках.

Таблиця 2.2

Динаміка показників податкових перевірок в Україні у 2016–2022 рр.

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Планові, од	3620	4085	4516	3647	1069	2305	434
Позапланові, од	14865	15084	13841	10230	6380	9010	6893
Донараховано податкових платежів, тис грн	61034 33	163005 57	132322 96	131486 20	68653 58	97046 76	263136 0
Коефіцієнт результативності, тис. грн	330,18	850,36	720,83	947,51	921,65	857,68	359,13

Джерело: складено автором на основі [29]

У сфері позапланових перевірок спостерігається зменшення протягом періоду 2016-2019 років. Однак у 2020 році відбувся різкий скачок, і цей тренд продовжується у 2021 та 2022 роках.

Динаміка донарахованих податкових платежів свідчить про значний ріст до 2017 року, за яким слідує спад у 2018 році. Після цього відзначається стабільний ріст до 2021 року, але у 2022 році відбувається різке зменшення цього показника.. Це свідчить про те, що контрольні заходи стали більш агресивними та ефективними. Щодо 2020 року, в Україні були введені карантинні обмеження через поширення.

Внаслідок пандемії COVID-19 стався мораторій на податкові перевірки з боку органів ДПС. Однак, з метою задоволення потреб бюджету, було збільшено кількість перевірок, особливо у 2021 році. У зв'язку з агресією Росії та численними податковими послабленнями, кількість перевірок у 2022 році скоротилась до рівня 2020 року (рис. 2.2).

Як вказано на рис. 2.2, кількість позапланових перевірок значно перевищує кількість планових. Аналізуючи дані щодо кількості перевірок, можна зробити висновок, що саме позапланові перевірки стали ключовим інструментом податкової служби.

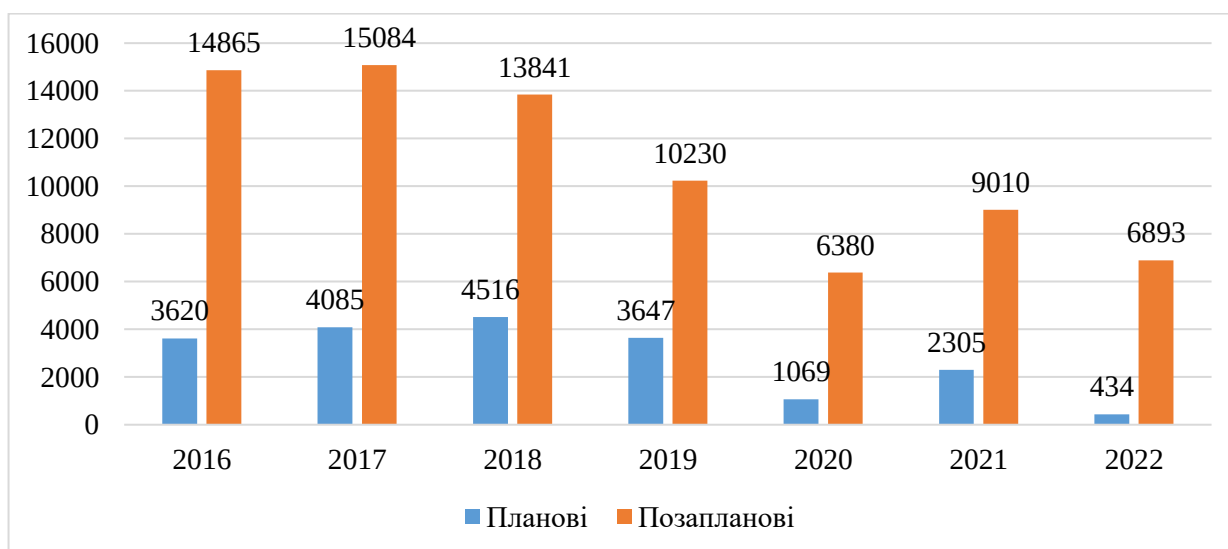

Рис. 2.2. Динаміка податкових перевірок у 2016–2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [29]

Факт поступового відновлення позапланових перевірок протягом усього військового конфлікту свідчить про їх необхідність для ефективного адміністрування податків. Зміни у кількості податкових перевірок відображались і на величині донарахувань за їх результатами (за винятком 2019 року) (рис. 2.3).

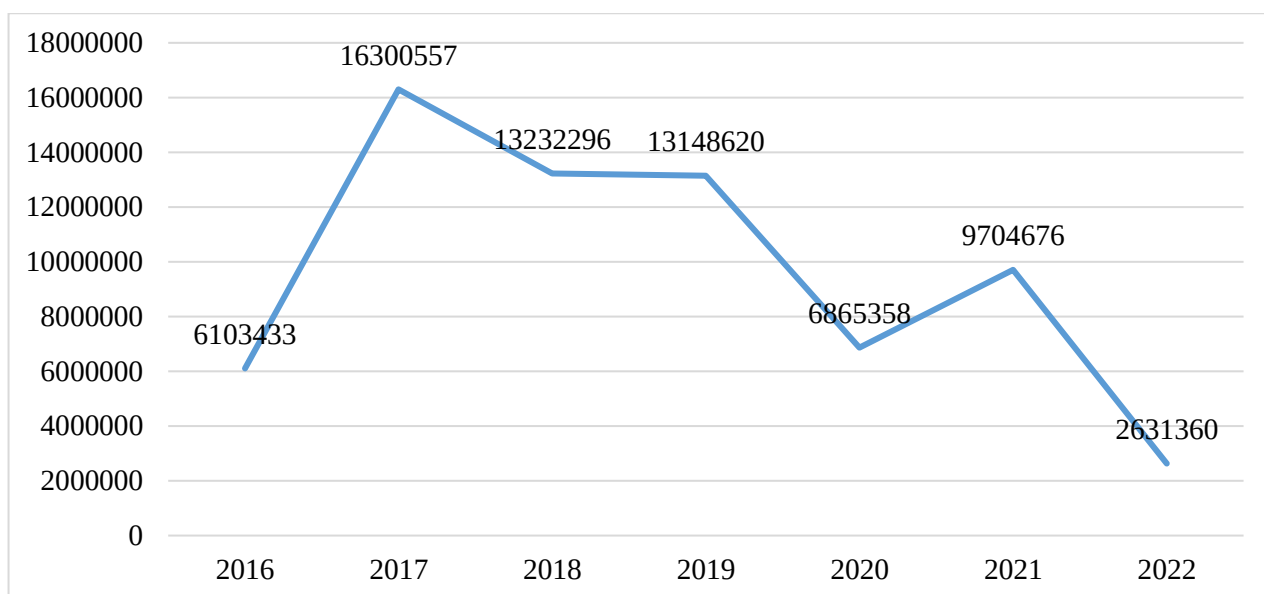

Рис. 2.3. Динаміка донарахованих платежів внаслідок податкових перевірок, тис. грн

Джерело: складено автором на основі [29]

Низькі надходження у 2022 році пояснюються застосуванням податкових пільг, введених під час війни. Динаміка коефіцієнта результативності податкових перевірок представлена на рис. 2.4.

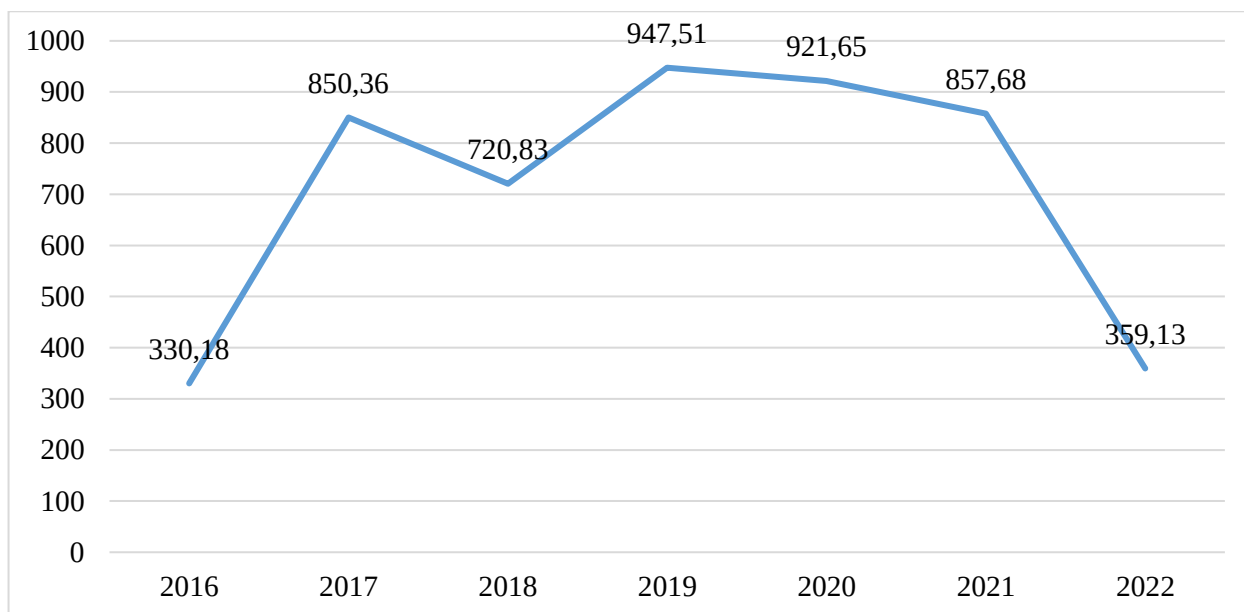

Рис. 2.4. Динаміка коефіцієнту результативності податкових перевірок, тис. грн

Джерело: складено автором на основі [29]

За рис. 2.3 можна побачити, що коефіцієнт результативності податкових перевірок в середньому тримався на високому рівні у 2017–2021 рр., становлячи

880 тис. грн на одну перевірку. Однак у 2022 році цей показник суттєво знизився (360 тис. грн), що було наслідком війни.

Також розглянемо процеси оскарження рішень органів ДПС платниками податків (табл. 2.3).

З табл. 2.3 спостерігається збільшення кількості справ, які розглядаються у судах до 2020 року, проте ця тенденція різко знижується в 2021 та 2022 роках. Це може свідчити або про зменшення інтересу платників податків до судових оскаржень, або про можливі зміни в законодавстві.

Зауважується також зростання кількості рішень, які приймаються на користь ДПС, що може вказувати на підвищену ефективність органів податкової служби або менший успіх платників у судових процесах. В той же час, збільшення сум, які надходять до бюджету, свідчить про збереження чи навіть підвищення податкового навантаження.

Таблиця 2.3

Результати оскарження рішень органів ДПС за результатами податкових перевірок з боку платників податків

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Справ розглянуто у суді, тис.	16,2	14,9	18,8	18,4	26,9	25,4	8,4
Прийняті рішення на користь ДПС, тис.	9,2	10,2	11,8	10,9	16,36	17,7	3,2
Надійшло до бюджету, млрд. грн.	21,7	8,9	38,7	59,5	57,1	79,4	36,7
Прийняті рішення на користь платника, тис.	7	4,7	7,04	7,5	10,55	7,7	5,2
Надійшло платникам, млрд. грн.	22,3	20,3	22,6	22	32,05	26,5	54,1

Джерело: складено автором на основі [29]

Найбільш помітним є зростання сум, що надійшли до платників у 2022 році, навіть при зменшенні кількості рішень на користь платників. Це може вказувати на те, що платники, навіть не отримуючи перемогу у судах, знаходять інші способи зменшення своїх фінансових втрат.

Узагальнюючи, дані таблиці свідчать про динамічний характер податкової системи та процесів судового оскарження, які можуть бути сильно впливані

різними факторами, такими як законодавчі зміни та ефективність податкових органів. (рис. 2.5).

Лише у 2022 році більшість справ по оскарженню рішень податкових перевірок були вирішені на користь платників податків, в той час як у всі інші роки рішення судів в основному були на користь органів ДПС. Ці показники свідчать про високий рівень підготовки контролюючих органів та кваліфікацію податкових інспекторів.

Коефіцієнт якості контрольних заходів коливався в межах від 0,3 до 0,7. Це свідчить про те, що рішення, які приймаються судами, відзначаються достатньою збалансованістю, враховуючи як інтереси контролюючих органів, так і платників податків. Більшість років протягом розглядуваного періоду коефіцієнт перевищував 0,5, що свідчить про належну якість проведення податкових перевірок, внаслідок чого рішення при оскарженні в суді найчастіше були прийняті на користь органів ДПС.

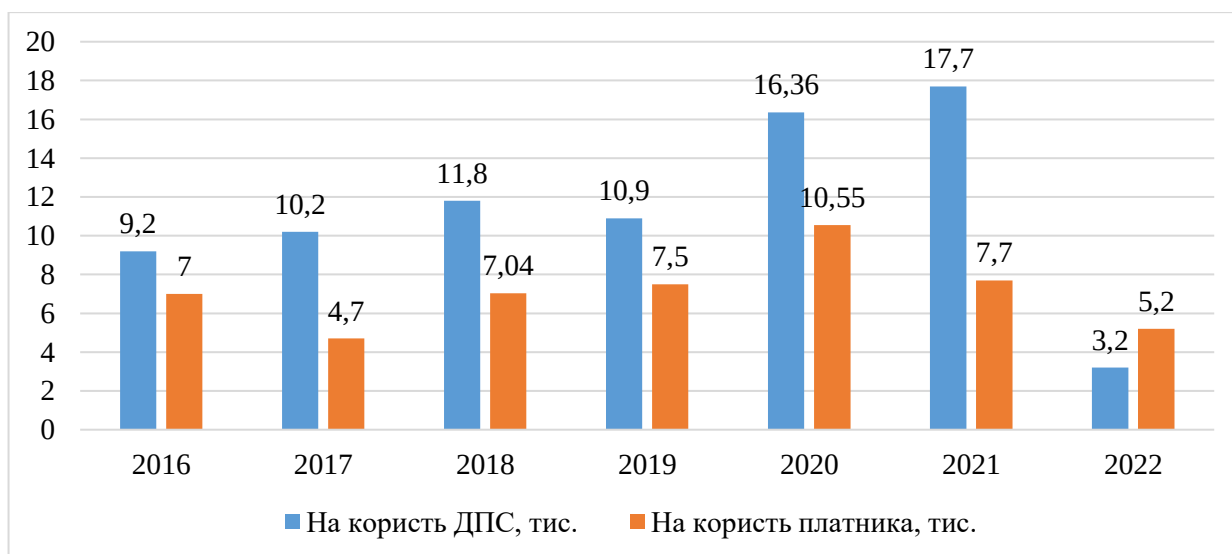

Рис. 2.5. Динаміка рішень судів про результати податкових перевірок у 2016–2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [29]

Ще одним показником ефективності податкового контролю є динаміка податкового боргу. Податковий борг виникає, коли платник податків не виконав свої податкові зобов'язання у встановлений термін, що включає штрафні санкції. У випадку, якщо протягом 10 календарних днів після отримання податкового

повідомлення-рішення не було розпочато процедуру оскарження такого рішення, виникає податковий борг.

Динаміка податкового боргу представлена в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка податкового боргу в Україні

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Сума боргу на кінець року (млн грн)	69625,5	92016,8	102857,9	125512,9	120449,2	111791,3	134039,2
Приріст податкового боргу (млн грн)	-	22391,3	10841,1	22655,0	-5063,7	-8657,9	22247,9

Джерело: складено автором на основі [29]

З табл. 2.4 можна зробити висновок, що загальна тенденція за період з 2016 по 2022 рік — постійне зростання суми боргу, яка на кінець кожного року досягла найвищого показника у 134039,2 млн грн у 2022 році. Зміни в прирості податкового боргу також відображають деякі ключові моменти. Наприклад, високий приріст у 2017 та 2019 роках може свідчити про проблеми з вчасністю сплати податків у ці періоди. Вражає зменшення боргу у 2020 році, що може бути результатом активних заходів зі стягнення боргів чи ефективного управління податковими обов'язками.

Значимим є також знову зростання податкового боргу у 2022 році, що може вказувати на продовження проблем із сплатою податків платниками. У цілому, станом на 2022 рік високий та зростаючий податковий борг вимагає уваги та можливих додаткових заходів для забезпечення фінансової стабільності системи.

Загалом, податкові перевірки мають значущий вплив на обсяги нарахованих податків та зборів, як самими платниками, так і податковими органами. Це впливає на розмір податкового боргу та дотримання податкової дисципліни платниками в цілому. Це відзначено розрахованим коефіцієнтом кореляції між кількістю проведених податкових перевірок та динамікою податкового боргу.

Отже, збільшення кількості податкових перевірок призводить до більшої дисциплінованості платників у розрахунках свого податкового боргу. Це підтверджує, що посилення контрольних заходів з боку органів ДПС сприяє підвищенню рівня виконання платниками своїх податкових зобов'язань.

2.1. Оцінка планування та динаміки справляння ПДФО в Україні

Формування доходів зведеного бюджету через оподаткування є важливим елементом реалізації стабільної, збалансованої та прогнозованої фіскальної політики, що сприяє узгодженню інтересів економічних агентів та мешканців територіальних громад, що потребують соціального забезпечення та захисту. На сьогоднішній день, пріоритетною метою є гармонійне узгодження інтересів населення за допомогою підтримки фінансово-економічної ефективності платників податків, елімінації соціальних розривів і надмірного розшарування суспільства.

У контексті цього, еволюція фіскального простору підтверджує необхідність власних фінансових ресурсів, зокрема податків та зборів. Іншими джерелами доходів є певним чином "розщеплені" надходження від справляння загальнодержавних податків, трансферти та позики. Мобілізовані доходи мають забезпечити достатні ресурси для фінансування соціально-економічних обов'язків, що стоять перед самоврядуванням, та перевищувати витрати адміністрування.

Наголошуючи на необхідності впровадження цих принципів, важливо дотримуватися наступних критеріїв при розробці податкової складової доходів зведеного бюджету [46]:

- забезпечення фіскальної достатності для збереження стратегічної бюджетної стійкості та балансу між витратами та надходженнями;
- загальноекономічної ефективності через постійне, своєчасне та достатнє збільшення податкових надходжень;
- реалістичності цілей розвитку громад та їхню взаємосумісність з заходами податкового регулювання;
- забезпечення умов для постійного підвищення якості суспільного продукту та його конкурентоспроможності;
- гарантування соціальної справедливості та врахування реальної платоспроможності населення;

- стабільності та логічної послідовності в регулюванні ставок місцевих податків відповідно до концепції конкурентоспроможності фіскальних юрисдикцій;

- адаптивності до шоків, фаз макроекономічного циклу та пріоритетів соціально-економічної стратегії регіонального розвитку; нейтральності в контексті конкурентоспроможності платників.

За табл. 2.5 можна зробити наступні висновки щодо оподаткування населення в 2021-2023 рр.. щодо податку на доходи фізичних осіб. В 2021 році виконання плану становило 101,83%, в 2022 році - 102,88%, а в 2023 році - 101,38%. Загалом за розглянутий період відмічався позитивний тренд щодо виконання плану.

Таблиця 2.5

Виконання плану надходження ПДФО до Зведеного бюджету України у 2018-2023 рр.

Податки	2021			2022			2023		
	План, млн грн	Виконано, млн грн	Виконання плану, %	План, млн грн	Виконано, млн грн	Виконання плану, %	План, млн грн	Виконано, млн грн	Виконання плану, %
ПДФО	343481,5	349785,4	101,83	408874,4	420672,6	102,88	489547	496342,9	101,38
	2018			2019			2020		
ПДФО	24300493,4	229900,6	105,7	28840505	275458,5	104,7	29422197	295107,3	99,7

Джерело: складено автором на основі [49]

Але якщо порівнювати з базовим 2016 роком, то в 2023 році у порівнянні з 2016 роком відмічається зниження динаміки виконання планових показників з надходження ПДФО. Рис. 2.6

Рис. 2.6. Виконання плану надходження ПДФО до Зведеного бюджету України у 2016-2023 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [49]

Щодо транспортного податку з фізичних осіб також спостерігається значна змінність у виконанні плану, з найнижчим виконанням у 2022 році (79,03%) і найвищим у 2023 році (157,3%).

3) Єдиний податок з фізичних осіб. В 2021 році виконання плану склало 104,53%, в 2022 році - 92,59%, а в 2023 році - 107,45%. Незважаючи на невеликі коливання в різні роки, загалом виконання плану зросло протягом трьох років.

Загальною тенденцією є позитивний ріст виконання плану надходження прямих податків з населення до Зведеного бюджету України у розглянутому періоді, хоча деякі податки демонструють великі коливання у виконанні плану в різні роки.

Поповнення державного бюджету та керування макроекономікою виступають основними метами податкової політики країни, що відображаються у її податковій системі. Відповідний вид податку служить інструментом досягнення цих цілей.

Податкова система зазнає змін у залежності від економічного періоду та поточної економічної ситуації з метою досягнення державних цілей. Сприяння економічному зростанню, створення достатньої кількості робочих місць, боротьба з інфляцією та стабілізація цін, валютних курсів та міжнародної платіжної системи є основними завданнями податкової політики.

Аналізуючи податкові надходження зведеного бюджету очевидно, що ПДФО займає друге місце серед усіх податків бюджету. І за останні 8 років його частка зросла з 18,6% у 2016 році до 30,3% у 2023 році. Це свідчить про перенесення податкового тягара зі сплати податків на пряме оподаткування. Більше того цей податок серед прямих податків займає біля 60% % у загальній сумі надходжень за роками. (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Структура податкових надходжень Зведеного бюджету України у 2016-2023 рр, %

<i>Показники/роки</i>	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ПДФО	18,6	19,6	20,6	25,7	26,0	24,1	31,3	30,3
Податок на прибуток підприємств	8,1	7,7	8,2	11,0	10,4	11,3	9,7	9,7
Плата за користування надрами	5,5	4,7	3,9	4,9	5,0	6,1	6,2	3,7
Акцизний податок	13,7	12,8	12,4	12,2	12,9	11,8	8,6	11,6
ПДВ	44,3	45,8	45,4	35,4	35,2	36,9	34,8	35,5
Ввізне мито	2,7	2,5	2,5	2,8	2,7	2,5	2,0	2,5
Місцеві податки і збори	5,7	5,6	5,3	6,9	6,7	6,2	6,3	6,1
Інші податки	1,5	1,2	1,7	1,2	1,1	1,1	1,1	0,6
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Аналізуючи структуру прямих податків з населення в Україні за період 2021-2023 років, можна виділити декілька ключових висновків. Більш наочно інформацію представлено в таблиці 2.7

Табл.2.7

Динаміка структури прямих податків в доходах зведеного бюджету

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
прямих податків – всього, з них:	293,6	368,9	458,3	531,1	559,2	708,4	734,7	827,0
ПДФО	138,8	185,7	229,9	275,4	295,1	349,8	420,7	496,3
Частка ПДФО в прямих,%	47,3	50,3	50,2	51,9	52,8	49,4	57,3	60,0
Податок на прибуток підприємств	60,2	73,4	106,2	117,3	118,5	163,8	130,6	159,3
Місцеві податки і збори	42,3	53,3	61,0	73,6	75,7	89,9	84,3	100,0
Плата за користування надрами	40,8	44,9	50,1	52,0	57,1	89,3	94,1	60,3
Інші прямі податки	11,5	11,6	11,1	12,8	12,8	15,6	5,0	11,1
Інші податки	451,6	579,3	534,2	539,2	577,5	745,4	608,5	811,1
Всього	745,2	948,2	992,5	1070,3	1136,7	1453,8	1343,2	1638,1

Таким чином, податок на доходи фізичних осіб виявляється найбільш значущою складовою цієї структури протягом усіх років. Надходження від цього податку зросли з 349,8 млн грн у 2021 році до 496,3 млн грн у 2023 році, що свідчить про позитивну тенденцію у зростанні податкових надходжень від цієї категорії.

Інші категорії податків, такі як земельний податок, орендна плата та транспортний податок з фізичних осіб, складають невелику частку структури прямих податків з населення, але вони також мають свою важливість у формуванні доходів бюджету.

Рис. 2.7. Частка ПДФО в доходах, податкових надходженнях зведеного бюджету та в загальній сумі прямих податків, % у 2016-2023 роках, %

Джерело: побудовано автором на основі [49]

Беззаперечно, що досягнення таких показників у виконанні державного бюджету було б неможливим без внесення ряду змін до Податкового кодексу України та інших нормативно-правових актів.

Зростання кількості суб'єктів господарювання в 2018–2019 роках свідчить про розширення вітчизняного великого бізнесу та збільшення обсягів виробництва. Проте зменшення кількості суб'єктів господарювання у 2020 році пов'язане з податковою реформою 2019 року та нестабільною політичною ситуацією в країні

Окрім проаналізованих вище даних варто відмітити, що в структурі самого ПДФО найбільша частка приходить на надходження від заробітної плати (Табл.2.8)

Табл.2.8

Динаміка ключових складових в структурі ПДФО та частки сплаченого ПДФО в доходах населення у вигляді з/пл

Пказники/роки	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Надходження ПДФО	139	185,7	229,9	275,4	295,1	349,8	420,7	496
Надходження до ЗБУ ПДФО від доходів у вигляді заробітної плати, млн грн	97,8	139,8	175,2	209,1	223,98	267,3	246,5	-
Доходи населення у вигляді заробітної плати, млн грн	898	1209	1529	1759	1832,3	2133,7	1776	-
Частка надходження до ЗБУ ПДФО від доходів у вигляді заробітної плати в загальній сумі ПДФО, %	70,5	75,3	76,2	75,9	75,9	76,4	58,6	-
Частка сплаченого ПДФО в доходах населення у вигляді з/пл, %	10,9	11,6	11,5	11,9	12,2	12,5	13,9	-

Більш наглядною є структура цих складових у розрізі окремих елементів рис.2.8

Аналіз показників ефективності податкового консультування в Україні в період з 2018 по вересень 2022 року вказує на деякі ключові тенденції. Рівень обліку, хоча й був високим у 2018 році, протягом наступних років показує коливання та зменшення, з певним поліпшенням у 2022 році, але залишається нижчим, ніж на початку розглянутого періоду. (табл. 2.9).

Темп зростання кількості наданих податкових консультацій відзначився значним зростанням у 2019 та 2021 роках, але у 2022 році відзначився помітним зниженням темпу зростання, що може вказувати на зменшення активності в цьому напрямі. Щодо темпу зростання кількості розглянутих звернень платників податків, спостерігалось різке зростання у 2018 та 2021 роках, але у 2019 та 2020 роках темп зменшення, хоча у 2022 році відновлюється, залишаючись меншим, ніж у попередньому році.

Рис. 2.8 Динаміка структури надходжень податку на доходи фізичних осіб до Зведеного бюджету в Україні у період 2016-2022 рр.

Таблиця 2.9

Розрахунок показників ефективності податкового консультування в Україні 2018-2022 рр.

Показник	2018	2019	2020	2021	2022
Рівень обліку	87,99	84,32	87,84	82,96	83,71
Темп зростання (зниження) кількості наданих податкових консультацій	109,13	148,14	119,7	153,67	36,70
Темп зростання (зниження) кількості розглянутих звернень платників податків	137,50	51,52	49,73	141,94	57,58

Джерело: побудовано автором на основі [49]

Узагальнюючи, важливо продовжувати уважно спостерігати за динамікою цих показників для виявлення тенденцій та розроблення стратегій для подальших вдосконалень в системі податкового консультування.

Показник, такий як темп зростання або зниження кількості наданих податкових консультацій (рис. 2.9), відповідає нормативним значенням. Виявлена значуща різниця між роками свідчить про нерівномірність надання податкових пояснень. Темп зростання або зниження кількості оброблених звернень платників податків був нижчий у 2019 та 2020 роках, найбільша динаміка на рівні 141,94% спостерігалася у 2021 році.

Дані свідчать, що за всіма зазначеними напрямками взаємодії фіскальних органів із великими платниками податків відзначається позитивна тенденція до збільшення кількості наданих податкових консультацій та розглянутих звернень протягом всього розглянутого періоду. Це свідчить про належний рівень консультаційного супроводження контролюючими органами.

Однак існують певні проблеми, такі як значний обсяг несплати податкових платежів до бюджету та збільшення податкового боргу, а також низький рівень довіри до ДФС, що визначається як особливостями менталітету вітчизняних платників податків та частими незаконними діями посадових осіб фіскальних органів під час надання консультаційних послуг.

Отже, важливо в сфері адміністрування податків враховувати надання податкових консультацій серед адміністративних послуг. Визначення змісту та порядку надання податкової консультації як адміністративної послуги може

визначити значущий фактор у формуванні партнерських відносин між платником податків і фіскальним органом, підвищити довіру до контролюючих органів та підвищити якість податкових консультацій. Отже, при злагодженій співпраці фіскальних органів і великих платників податків, останні отримують численні переваги, включаючи персоналізований підхід у наданні податкових консультацій та вирішенні конфліктних питань.

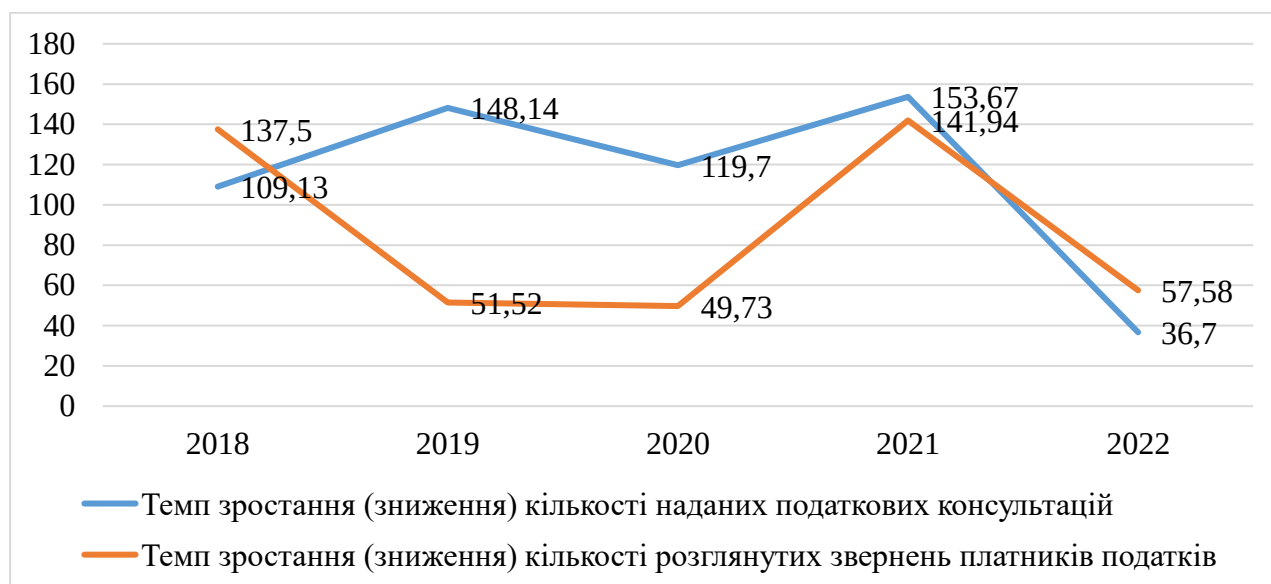

Рис. 2.9. Динаміка коефіцієнтів оцінки податкового консультування в Україні, %

Джерело: побудовано автором на основі [49]

Проте процес вдосконалення податкового супроводження великих платників в Україні сповільнюється через ряд інституційних та економічних факторів, серед яких ключовими є високий рівень корумпованості державних органів влади, недостатнє фінансове забезпечення операційної діяльності фіскальних органів, а також відсутність стимулів для сумлінної сплати податків.

До того ж, важливим вважається, щоб держава сприяла не лише добровільному виконанню платниками податкового обов'язку через оптимізацію податкового супроводження, а й створювала належні умови для стимулювання розширеного відтворення, зростання інвестиційної активності підприємств в Україні та підвищення їх конкурентоспроможності. Ці та інші аспекти підвищення ефективності податкового супроводження великих платників в Україні в майбутньому можуть стати предметом подальших наукових досліджень у галузі оподаткування великих підприємств.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

3.1 Аналіз закордонного досвіду оподаткування громадян

Прибуткове оподаткування є складним та багатогранним економічним поняттям. Перспективи його розвитку залежать від об'єктивних економічних умов та цілей державної економічної політики. У більшості країн світу, прибутковий податок служить одним із головних джерел доходної частини бюджету, його частка у державному бюджеті безпосередньо залежить від рівня розвитку економіки. ПДФО пов'язані з споживанням, і може або стимулювати споживання, або скорочувати його.

Тому головною проблемою прибуткового оподаткування нині є досягнення оптимального співвідношення між економічною ефективністю та соціальною справедливістю податку. Іншими словами, необхідні такі ставки податку, які б забезпечували максимально справедливий перерозподіл доходів, знижували диференціацію суспільства за мінімальної шкоди інтересам платників податків від оподаткування. [24]

Щодо ролі індивідуального податку доходи фізичних осіб економіки немає однозначного думки. Кейнсіанці, що приділяють увагу платоспроможному попиту, наполягають на оподаткуванні особистих доходів за прогресивною шкалою, так як низькі доходи відразу йдуть на споживання, розширюючи тим самим споживчий попит, стимулюючи зростання виробництва, а високі доходи, значна частина яких перетворюється на заощадження, стимулюють виробництво набагато слабкіше. [41]

Тому вищу оподаткування цих доходів не перешкоджає стимулам зростання виробництва. У цьому прихильники цього напряму бачать і соціально-

справедливий характер даної методики, з якої відбувається згладжування нерівності доходів країни.

Представники іншого напрямку вважають, що застосування прогресивного оподаткування призведе до падіння стимулів отримання високих доходів, що, перш за все, виявиться у приховуванні реальних доходів населення, і державна скарбниця втрачатиме не лише у вигляді податкових надходжень, це призведе до стимулювання відходу від дисциплінованого оподаткування та з інших податків. [6]

У процесі аналізу цієї проблеми було розглянуто особливості моделей прибуткового оподаткування трьох країн: США, Франції, України, виявлено тенденції зміни ПДФО у світі, а також запропоновано заходи щодо вдосконалення прибуткового оподаткування в Україні.

Існуюча система оподаткування ПДФО в Україні виглядає досить ліберально порівняно з країнами Західної Європи та США. Наприклад, у Великій Британії податкове законодавство складне. Прибутковий податок та його ставки регулюються законами, інструкціями податкової служби (HMRC) з урахуванням прецедентів. Потрібно бути спеціалістом, щоб у них розібратися.

Загальною тенденцією розвитку податкових систем більшості країн останніми роками продовжують залишатися заходи, спрямовані на мобілізацію доходів бюджетів. У Канаді, Словаччині, Словенії було збільшено ставки прибуткового податку щодо осіб із високим рівнем доходу. Ізраїль перейшов до прогресивної шкали податку. Максимальну ставку ПДФО з 2007 року збільшено у 18 країнах – членах ОЕСР.

Розглядаючи податкові доходи державного бюджету з розрахунку на душу населення низки європейських країн і Росії, бачимо, що найбільші доходи в Данії 31054 (дол. США на душу населення). Близька до Данії Швеція, її податкові прибутки за 2020р. склали 25121 (дол. США на душу населення), що на 11,5% більше ніж у 2016р.

У Франції у період 2016-2020 рр. цей показник у середньому позначився 19051 (дол. США на душу населення). Щодо невеликі податкові доходи надійшли до

бюджету Великої Британії порівняно зі своїми союзниками та склали у 2020р. 14995 (дол. США душу населення).

Таблиця 3.1

Податкові доходи державного бюджету (дол. США на душу населення) [4]

Країни	Податкові доходи					Темп приросту, %				
	2016	2017	2018	2019	2020	2017 / 2016 р.	2018 / 2017 р.	2019 / 2018 р.	2020 / 2019 р.	2020 / 2016 р.
Німеччина	14616	16403	15723	16873	17274	12,2	-4,1	7,3	2,4	18,2
Великобри танія	12868	13761	13606	14094	14995	6,9	-1,1	3,6	6,4	16,5
Франція	17491	19413	18636	19836	19877	11,0	-4,0	6,4	0,2	13,6
Швеція	22526	25348	24338	25842	25121	12,5	-4,0	6,2	-2,8	11,5
Данія	26139	27879	26738	28635	31054	6,7	-4,1	7,1	8,4	18,8

Джерело: побудовано автором на основі [4149]

У таблиці 3.2 нами проведемо порівняльний аналіз податкових ставок за найважливішими податками низки європейських країн.

Таблиця 3.2

Податкові ставки за найбільш значущими податками низки європейських країн

Види податків	Німеччина	Великобританія	Франція	Швеція	Данія
Податок на прибуток	25%	33%	34-42%	28%	34%
Податок на прибуток фізичних осіб	0-51%	10,22,45%	0-54%	31%	29,5%
Відрахування на соціальні потреби	13%	2; 9; 5,35; 5,25; 6,3%	4,5-13,6%	33%	7%
ПДВ	7; 16%	15%	19,6; 22; 7; 5,5%	12; 25%	25%

Джерело: побудовано автором на основі [444149]

Центральною ланкою бюджетної системи Франції виступає ПДВ, яким у країні застосовується 5 ставок. Відмінною рисою ПДВ у Великій Британії та Данії є застосована одна ставка податку, що становить 15% та 25% відповідно. У Швеції стандартна ставка ПДВ – 25%.

Прибутковий податок в Італії, як і в багатьох інших країнах, є одним із найважливіших джерел національних доходів. Ставка прибуткового податку має прогресивний характер і становить від 10 до 50 %. Отримана сума податку зменшується потім у сумі індивідуальних пільг, розмір яких залежить від складу сім'ї, що сприяє демографічному зростанню країни.

У Великобританії застосовуються в залежності від оподатковуваної бази 3 ставки: 10, 22, 45%. Ставки податку на доходи фізичних осіб у Швеції дещо відрізняються по регіонах і зазвичай становлять 31%.

Проведений нами аналіз показав, що найбільшого реформування на наш погляд вимагає податок на доходи фізичних осіб, тому що в Україні застосовується плоска шкала оподаткування фізичних осіб, тоді як у більшості країн застосовується прогресивна шкала, яка більше відповідає принципу справедливості оподаткування, та й величина максимальної ставки прибуткового податку більшості країн значно вищі, ніж в Україні.

У кожному з 10 років тимчасового відрізка середній рівень грошових доходів 10% населення з найвищими доходами більш ніж у 15 разів перевищує той же показник у 10% населення з найнижчими доходами.

Розглядаючи чисельність населення з грошовими доходами нижче за величину прожиткового мінімуму, видно, що на краю бідності за аналізований період у нашій країні перебуває понад 10% населення, при цьому вони так само є платниками податків і змушені сплачувати податок на доходи фізичних осіб, що викликає ще більшу диференціацію доходів населення та розшарування суспільства.

У світовій практиці оподаткування фізичних осіб однією з найважливіших податкових пільг з прибуткового податку є неоподатковуваний мінімум, суть якого полягає в тому, що не повинен оподатковуватись дохід, необхідний для підтримки здоров'я та життєдіяльності самого платника податків.

У ряді країн величина неоподаткованого доходу, що припадає на одного платника податків за податковий період, досить різна - від 55 € в Румунії до 11 265 € в Люксембурзі.

Таблиця 3.3

Чисельність населення з грошовими доходами нижче за величину прожиткового мінімуму

Року	Чисельність населення з грошовими доходами нижче за величину прожиткового мінімуму:		Величина прожиткового мінімуму рублів на місяць;
	млн. осіб	у відсотках від загальної чисельності населення	
2005	25,2	17,6	2376
2006	25,4	17,8	3018
2007	21,6	15,2	3422
2008	18,8	13,3	3847
2009	19,0	13,4	4593
2016	18,4	13,0	5153
2017	17,7	12,5	5688
2018	17,9	12,7	6369
2019	15,4	10,7	6510
2020	15,5	10,8	7306
2015	16,1	11,2	8050

Джерело: побудовано автором на основі [5049]

У Великій Британії відрахування фізичній особі за рік становить 2790 €, у Німеччині – 8130 € та у Франції 5963 €. В Україні її на самого працівника, якщо не ставитися до пільговим категоріям платників податків, як-от: інвалід, військовослужбовець та інших., якісь відрахування з податку доходи фізичних осіб не передбачені.

Підвищення залежності загального рівня надходжень державного бюджету України від ПДФО потребує оптимізації системи стягнення цього податку.

При цьому чинна модель стягнення ПДФО в Україні має низку таких недоліків.

1) Фактична відсутність можливості застосування податкової соціальної пільги (ПСП) громадянами з низьким рівнем доходів. Відповідно до ст. 169.4.1 ПКУ, ПСП може застосовуватися до доходу протягом звітного податкового періоду (одного місяця), розмір якого не перевищує прожитковий мінімум для

працевдатних осіб на 1 січня звітного податкового року, помножений на коефіцієнт 1,4, з округленням до найближчих 10 грн. [6].

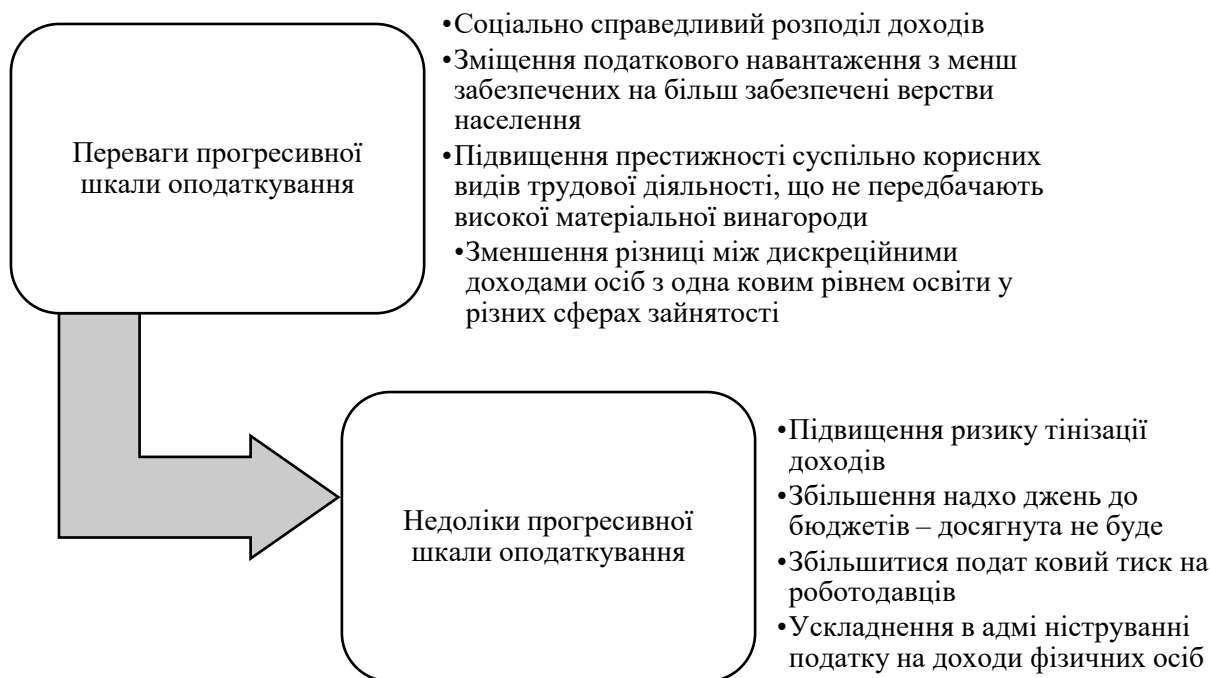

Рис. 3.1. Переваги та недоліки прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб

Джерело: побудовано автором на основі [5049]

Оскільки прожитковий мінімум для працевдатних осіб станом на 1 січня 2020 р. в Україні складав 2 102 грн., то право на ПСП надається фізичним особам, заробітна плата яких не перевищує 2 940 грн. ($2\,102 \cdot 1,4 = 2\,942,8 \approx 2\,940$ грн.).

При цьому нині мінімальна заробітна плата складає 5 000 грн. Це означає, що ПСП можуть отримувати лише ті громадяни, які працевлаштовані на неповний робочий день.

2) Наявність військового збору, надходження від якого зараховуються до загального фонду державного бюджету, що де-факто приводить до подвійного оподаткування (з фізичних осіб фактично стягуються одночасно два аналогічних податки, що необґрунтовано збільшує податкове навантаження на фізичних осіб).

3) Нецільове використання ПДФО під час розподілу бюджетних видатків (є основним недоліком чинної системи оподаткування ПДФО, а також однією з причин несплати чи мінімізації ПДФО суб'єктами господарювання).

Отже, концепція реформування чинної моделі стягнення ПДФО складається з таких заходів.

1) Скасування військового збору – платежу, що за своїм характером є 1,5% надбавкою до ПДФО та не має самостійного значення в умовах проведення чинної податково-бюджетної політики держави. Такий захід дасть змогу знизити податковий тягар для фізичних осіб на 1,5% та не призведе до суттєвих втрат бюджетних надходжень.

2) Заміна ПДФО єдиним збором з фізичних осіб. Такий захід спрямований на використання платежів з фізичних осіб за цільовим призначенням (стягнення єдиного збору з фізичних осіб, на відміну від ПДФО, передбачатиме внесок з умовою отримання платниками спеціальної вигоди замість справлення безумовного платежу).

Сутність цього нововведення полягає у впровадженні низки зборів, об'єднаних в один платіж (за принципом єдиного соціального внеску, який складається з 4 платежів) за ставкою 18%.

Так, єдиний збір з фізичних осіб має перераховуватися до спеціального фонду державного бюджету та складатися з платежів зі спрямуванням на найбільш соціально значущі бюджетні видатки (рис. 3.2).

Слід зазначити, що об'єднання цих платежів у єдиний збір з фізичних осіб дасть змогу знизити витрати на їх адміністрування.

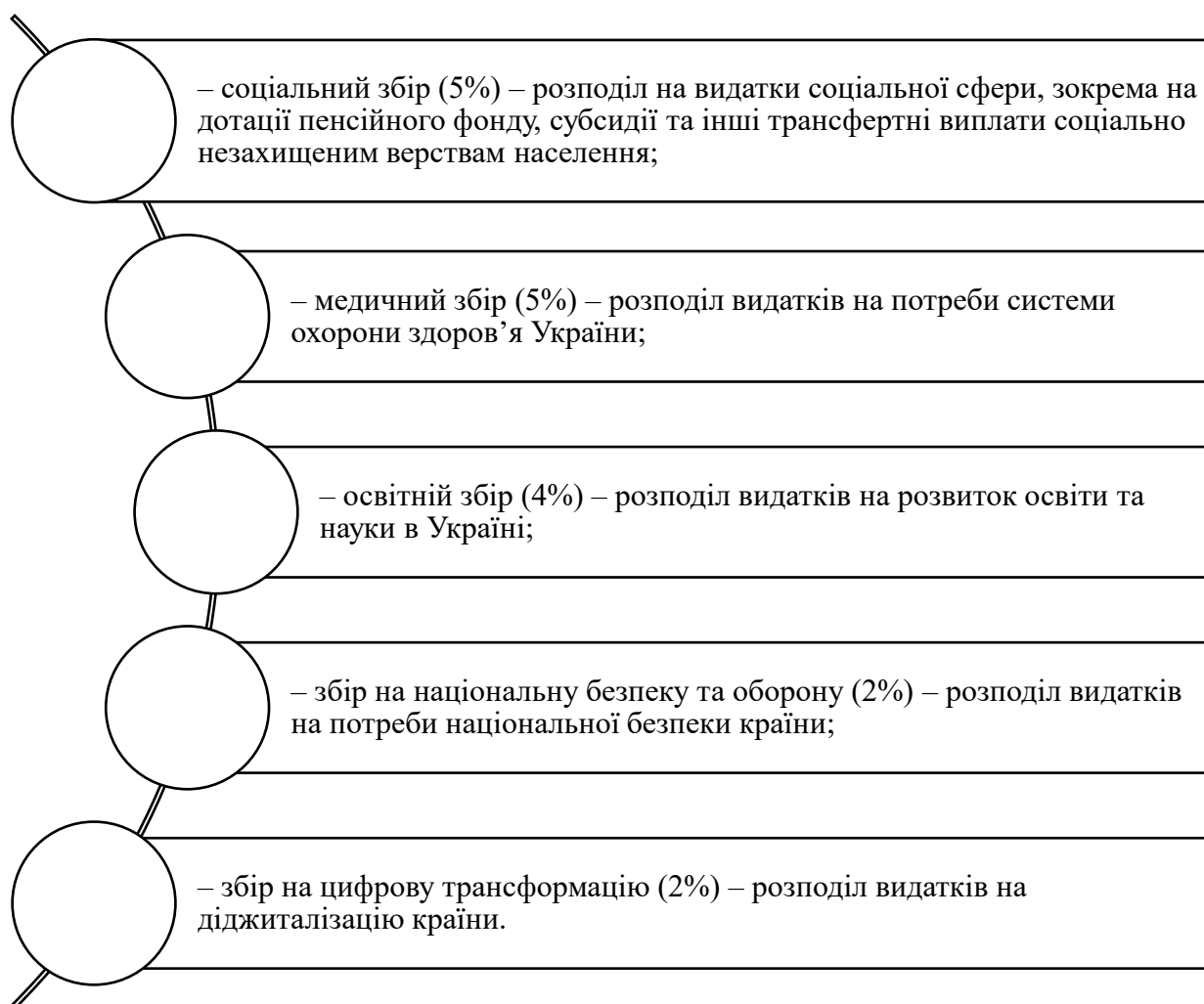

Рис. 3.2. Основні та найбільш соціально значущі бюджетні видатки

Джерело: побудовано автором на основі [5049]

При цьому передбачається, що ці сфери додатково фінансуватимуться за рахунок загального фонду державного бюджету, який має наповнюватись за рахунок непрямих податків, неподаткових надходжень та інших джерел доходів державного бюджету.

3) Застосування ПСП на єдиний збір з фізичних осіб з огляду на мінімальну заробітну плату (замість прожиткового мінімуму для працездатних осіб), помножену на коефіцієнт 1,4, з округленням до найбільших 10 грн.

За такою методикою право на 50% ПСП нині отримуватимуть усі фізичні особи, доходи яких за звітний податковий період становлять до 7 тис. грн., що дасть змогу суттєво знизити податкове навантаження на громадян з низьким рівнем

доходів та сприятиме зниженню соціально-економічного розшарування населення в Україні.

За розрахунками Мінекономіки, 2020 року рівень тіньової економіки становив 30% ВВП, розрахунки міжнародних організацій часом оцінюють «тінь» в Україні у розмірі до 40%.

Ключовою перешкодою на шляху виходу бізнесу з тіні є надвисоке податкове навантаження на фонд оплати праці. Коли від витрат за персонал залежить співвідношення всіх інших статей балансу, роботодавець приймає економічно доцільне рішення: або шукати шляхи «оптимізації», або припиняти господарську діяльність. Легальне оподаткування заробітної плати одного працівника коштує роботодавцю дуже дорого – в середньому приблизно 34%.

Адміністрація також не найпростіше: у середньому 92 години на рік бізнес витрачає лише на адміністрування податків на працю, а загалом на всі податки – понад 327 годин. Зниження податкового навантаження та спрощення адміністрування дозволили б суттєво полегшити життя бізнесу та сприяли б детінізації зарплат у державі. Власне, це є метою законопроекту №6548.

Проект пропонує об'єднати податок на доходи фізичних осіб, військовий збір та єдиний соціальний внесок у єдиний податок – ПДФО зі ставкою податку у розмірі 20%. У разі ухвалення такого закону він запрацює з 1 січня 2023 року. Зниження ставки також відбуватиметься поступово.

Проект встановлює, що тимчасово до 2026 року ставка податку на доходи фізичних осіб застосовується:

- у період з 1 січня 2025 року до 31 грудня 2025 року включно – у розмірі 23%. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» пропонується скасувати.

Так чи інакше уряду, місцевим органам влади, роботодавцям з дня набуття чинності цим законом запропонують збільшити місячну зарплату працівникам на середню суму місячного ЄСВ, який нараховується у 2022 році.

Метою законопроекту є, по-перше, відбілити заробітні плати, щоб і бізнесу, і працівникові було вигідно працювати легально. По-друге, зрозуміло, що держава

має дбати про своїх громадян і насамперед пенсіонерів, тому намагається гарантовано врахувати інтереси цієї групи населення. По-третє, це об'єднання має спростити роботу бухгалтерам.

Порушуючи питання про те, що необхідно робити все можливе, щоб наповнювати Пенсійний фонд грошима, то кращого донора, ніж ЄСВ, поки що не вигадали. Це якщо держава справді декларує, що вона соціальна. ЄСВ - консолідований (зведений) страховий внесок. Його збирають у системі загальнообов'язкового держстрахування в обов'язковому порядку та на регулярній основі.

В Україні із січня 2016 року основна ставка ЄСВ становить 22%. За статистикою за 2020 рік, Пенсійний фонд зібрав лише 19,9 млрд грн єдиного соцвнеску, хоча згідно з планом мав акумулювати 22 млрд. Причиною такої нестачі називають, звичайно ж, зарплати в «конвертах» та неоформлених працівників.

Ситуація у фонді погіршується з кожним роком. І як одну із причин пригадаємо, що з лютого 2020-го скасували високі штрафи за роботу працівників без офіційного оформлення. Це і призвело до тінізації праці. На противагу цьому вже 2021 року оголосили, що за несплату податків та ЄСВ може загрожувати до семи років ув'язнення. Тобто очікуємо, що заходи за несплату податків у країні посилюватимуться, оскільки за цієї влади вже пропонувалися подібні ініціативи.

Автори проекту закону вважають, що його ухвалення не призведе до втрат державного та місцевих бюджетів, а в перспективі забезпечить додаткові надходження.

Високий рівень фінансових надходжень до бюджету буде забезпечено за рахунок легалізації заробітної плати починаючи з 2023 року та надалі. Додаткові кошти, які отримають працівники у вигляді заробітної плати, стимулюватимуть споживчий попит, який позитивно вплине на економіку держави.

Крім того, понад 20% додаткових коштів від заробітної плати, зекономлених внаслідок зменшення навантаження на фонд заробітної плати, за першої ж купівлі товарів працівником відразу повернуться до бюджету у вигляді податку на додану вартість та акцизного податку. Втім, зайвий оптимізм у таких питаннях шкодить,

адже Україна пережила вже не одну спробу детінізації, і жодна з них поки що не була однозначно успішною.

3.2. Визначення проблем на напрямків реформування ПДФО в Україні

Податок на доходи фізичних осіб відіграє важливу роль у фінансуванні соціальних та інфраструктурних програм, а також у забезпеченні фінансової стабільності держави. Ставка ПДФО та її зміни мають прямий вплив на податкові надходження, визначаючи здатність держави надавати соціальні послуги, особливо під час воєнного конфлікту.

Зміна ставки ПДФО впливає і на фінансове становище громадян. Підвищення ставки може збільшити податкове навантаження на населення, що є особливо важливим у період воєнного стану, коли зростають соціальні потреби та витрати. З іншого боку, зниження ставки ПДФО може стимулювати інвестиції та підтримувати економічну активність.

Аналіз ефективності таких заходів та їхнього впливу на економічну стабільність є одним із ключових напрямків дослідження. На основі цього аналізу можна аргументувати за підвищення, зниження або збереження ставки ПДФО:

Підвищення ставки ПДФО (рис. 3.3):

1) Збільшення бюджетних надходжень. Це може посилити фінансування соціальних програм, інфраструктурних проектів та інших громадських потреб.

2) Скорочення фінансового навантаження. Вища ставка ПДФО може більш справедливо розподілити фінансове навантаження, особливо збільшивши оподаткування вищих доходів.

3) Стабільність фінансів держави. Це може забезпечити фінансову стійкість у періоди економічної нестабільності або воєнного стану.

Рис. 3.3. Аргументація за підвищення ставки ПДФО

Джерело: побудовано автором на основі [2049]

Проти підвищення ставки ПДФО (рис. 3.4):

1) Зменшення стимулу до інвестицій. Це може знизити підприємницьку активність та негативно вплинути на економічний розвиток.

2) Соціальна нерівність. Підвищення податкового навантаження на низькодохідні верстви населення може посилити соціальну нерівність.

3) Втрата конкурентоспроможності бізнесу. Воєнний стан вже створює економічні труднощі для бізнесу, а додаткові податки можуть посилити ці проблеми і вплинути на конкурентоспроможність України на світовому ринку.

За збереження ставки ПДФО на нинішньому рівні (рис. 3.5):

1) Податкова стабільність: це сприятиме стабільності податкової системи та запобіганню раптовим змінам, які можуть бути недоцільними в умовах воєнного конфлікту.

2) Підтримка економічної активності: незмінна ставка може сприяти збереженню інвестицій та економічної активності під час воєнного стану.

3) Соціальна стабільність: це допоможе уникнути додаткового фінансового навантаження на населення, зберігаючи соціальну стабільність.

ПДФО відіграє важливу регулятивну роль у суспільстві, зростаючи разом із впливом держави на формування податкової культури платників. Ця функція відображається в диференціації умов оподаткування для розвитку пріоритетних галузей економіки та підтримки певних груп населення. Соціально-регулятивна функція ПДФО полягає, зокрема, у наданні пільг з оподаткування доходів для окремих груп фізичних осіб.

Рис. 3.4. Аргументація проти підвищення ставки ПДФО

Джерело: побудовано автором на основі [2049]

Рівень податкової культури та обізнаності відіграє важливу роль у розвитку діджиталізації української економіки та суспільства, як зазначено у [7].

Ставки ПДФО різняться в кожній країні. Навіть у країнах ЄС немає єдиного стандарту, що відображено у списку максимальних значень для європейських країн у [4]. У Чорногорії найнижчий показник ПДФО — 9%, а у Фінляндії — найвищий (59,68%).

В Україні ж встановлена ставка ПДФО — 18%, а на більшість категорій доходів додатково накладається військовий збір у розмірі 1,5%. З огляду на це пропонується перехід на прогресивну шкалу оподаткування ПДФО, подібну до тих, що використовуються в країнах ЄС, але з урахуванням особливостей української економіки.

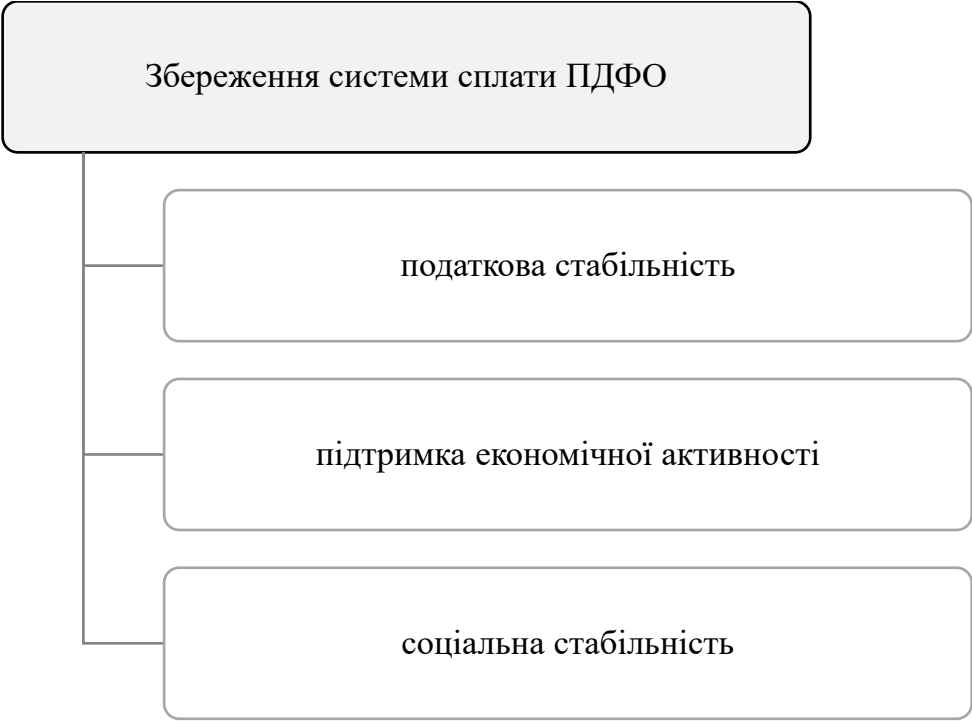

Рис. 3.5. Аргументація за збереження теперішньої ставки ПДФО

Джерело: побудовано автором на основі [2049]

Пропонується шкала від 9% до 32%, враховуючи прожитковий мінімум (ПМ).

Таблиця 3.4

Схема сплати ПДФО за прогресивною шкалою, яка базується на прожитковому мінімумі

Прожитковий мінімум		СтавкаПДФО
Нижня границя	Верхня границя	
0	4	9%
4,01	5	11%
5,01	6	13%
6,01	8,5	15%
8,51	10	18%
10,01	11,5	21%
11,51	13	24%
13,01	15	28%
15,01	–	32%

Джерело: побудовано автором на основі [2049]

Подібну імплементацію прогресивної шкали в Україні розглядають Кміть В.М. та Грабельський Б.Б. [17], звертаючи увагу на недоліки існуючої єдиної ставки.

Переваги прогресивної системи включають:

1) Вирівнювання доходів населення та зменшення податкового навантаження на громадян із низькими доходами.

2) Зростання купівельної спроможності населення, що має позитивний вплив на соціально-економічні процеси.

3) Притік робочої сили до України та посилення бажання отримати громадянство.

Недоліки прогресивної системи - недобросовісні підприємства та громадяни з великими доходами можуть шукати способи обійти систему, занижуючи задекларовані доходи.

Тому необхідно посилити кримінальну відповідальність за ухилення від сплати податків (ст. 212 ККУ) та підвищити контроль за сплатою податків громадянами з високими доходами.

У сучасному суспільстві податкова система відіграє важливу роль у регулюванні фінансових потоків та забезпеченні соціальної справедливості. Зміни в системі оподаткування, включаючи ставку ПДФО, можуть значно вплинути на соціальну ситуацію в країні.

У межах економічної політики та податкового регулювання важливими є не лише ставки оподаткування, але й сама система сплати податків. Це визначає, як суспільство розподіляє податкове навантаження між громадянами та впливає на їхню соціальну поведінку та економічний стан. У контексті змін у системі оподаткування особливо актуальним є вивчення соціальних аспектів та реакції суспільства на впроваджені зміни.

Зміна системи сплати податків, зокрема в контексті ПДФО, може вплинути на різні соціальні групи громадян. Аналіз реакції суспільства є ключовим для визначення ефективності та прийнятності нововведень в оподаткуванні. Слід

враховувати вплив змін у податковій системі на рівень соціальної справедливості, рівень життя населення, а також на розвиток різних галузей економіки.

З огляду на соціальні аспекти, дослідники мають звернути увагу на взаємозв'язок між змінами в системі оподаткування та соціальною рівністю. Які групи громадян виявляються більш чутливими до цих змін? Які впливи це може мати на розподіл доходів і соціальну нерівність?

Зміна ставки ПДФО може по-різному вплинути на різні соціальні групи. Наприклад, зниження ставки може збільшити доступність доходів для низькодоходних груп населення, що позитивно позначиться на їхньому соціальному становищі та рівні життя [13]. Водночас зміна ставки може вплинути на високоприбуткові групи, зменшуючи їхні доходи та спонукаючи до пошуку способів мінімізації податкових витрат.

Інші аспекти, які слід розглянути, включають вплив на споживчу активність, економічну активність та працездатність громадян. Чи стимулюють зміни в системі оподаткування підприємництво та інновації? Як вони впливають на зайнятість та соціально-економічний розвиток?

Зміна системи сплати податку, включаючи ставку ПДФО, може викликати різні реакції в суспільстві. Деякі групи населення можуть підтримувати зміну, вважаючи її справедливою та сприятливою для економічного розвитку. Інші групи можуть бути проти, якщо це передбачає збільшення податкового навантаження на конкретні соціальні групи [15]. Суспільна реакція на зміну податкової системи може проявлятися у вигляді публічних дебатів, протестів або звернень до уряду.

Ретельний аналіз соціальних аспектів та суспільної реакції на зміни в податковій системі є необхідним для обґрунтування та визначення ефективності податкової політики в контексті досягнення соціально-економічних цілей держави.

Зміни в системі оподаткування, включаючи ставку ПДФО, можуть мати значний вплив на економіку країни. Наприклад, зниження ставки може стимулювати економічне зростання та підтримувати підприємницьку активність завдяки збільшенню доступності доходів для бізнесу та споживачів. З іншого боку,

зміна ставки може мати негативний вплив на державний бюджет та суспільні фінанси, особливо без відповідних компенсаційних механізмів.

Для успішної реалізації податкової реформи її імплементація повинна бути інтегрована в практичний діловий процес згідно з чинним законодавством [12]. Практична імплементація змін у системі оподаткування, включаючи ПДФО, залежить не лише від технічних аспектів, але й від їхнього впливу на фінансову систему та економічні суб'єкти (рис. 3.6).

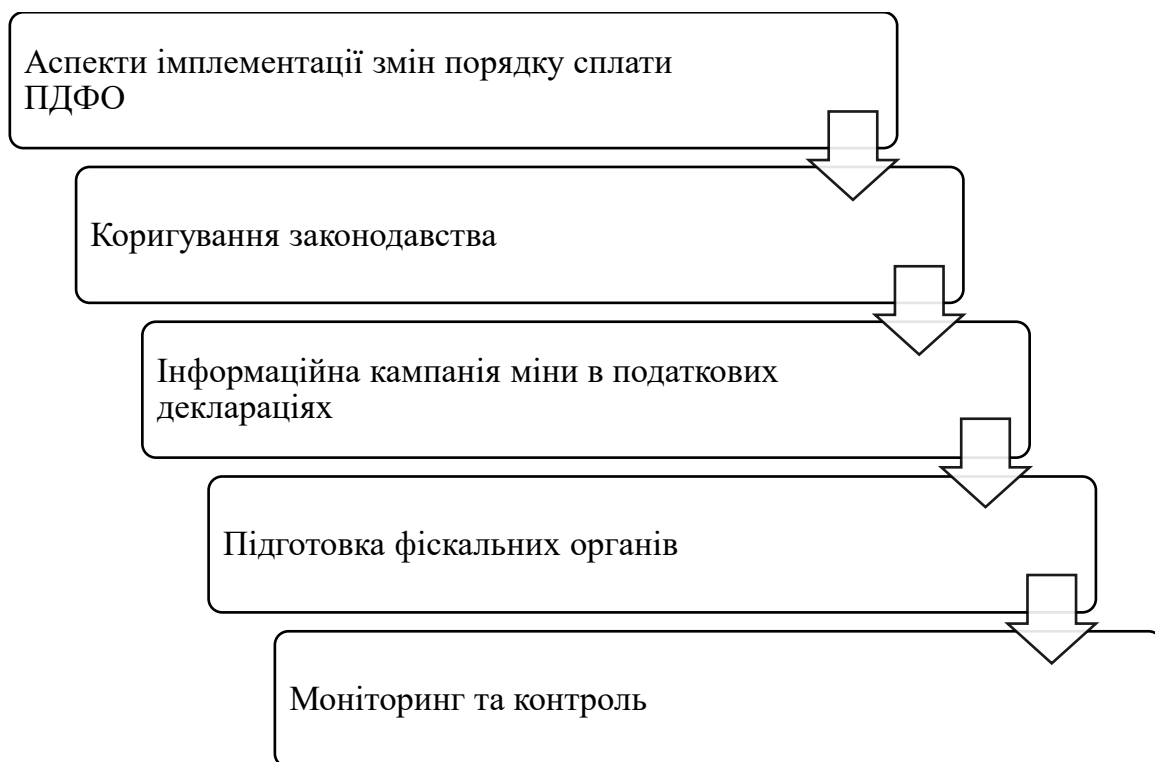

Рис. 3.6. Основні аспекти практичної імплементації змін порядку сплати податку

Джерело: побудовано автором на основі [2049]

Важливою є розробка чітких та доступних податкових інструкцій для суб'єктів господарювання та фізичних осіб, а також забезпечення підтримки з боку податкових органів. У разі змін у механізмі сплати ПДФО необхідно врахувати технічні аспекти, пов'язані з програмним забезпеченням, яке використовують підприємства та бухгалтерські служби.

Для запобігання затримкам та помилкам слід забезпечити сумісність нових вимог з існуючими бізнес-процесами, а також врахувати вплив змін на фінансовий стан громадян та підприємств. Інформаційна кампанія є важливою для успішного

впровадження змін. Вона може включати проведення семінарів, конференцій та поширення інформаційних матеріалів для пояснення нових правил і процедур. Для успішної реалізації змін необхідно підготувати фіскальні органи до нових правил. Це включає навчання співробітників, оновлення програмного забезпечення та забезпечення необхідного технічного обладнання для обробки податкової інформації.

Новий порядок оподаткування може потребувати змін у податкових деклараціях, які подаються фізичними особами. Це може включати нові поля чи формати декларацій для збору додаткової інформації від платників податків.

Моніторинг і контроль: Важливо впровадити ефективні механізми моніторингу й контролю за дотриманням нових правил. Це може включати перевірку податкових декларацій, перевірку фінансової звітності та проведення аудитів для впевненості в правильності сплати податків.

Зміни в оподаткуванні можуть потребувати коригування законодавства для узгодження з новими правилами. Це може включати внесення змін до відповідних законів і постанов, що регулюють податкову систему.

Практична імплементація змін у системі оподаткування вимагає співпраці між державними органами, платниками податків і фахівцями з податкового права. Це дозволяє забезпечити ефективне функціонування податкової системи та збір необхідних коштів для державного бюджету.

Успішна реалізація змін у системі оподаткування вимагає комплексного підходу, що об'єднує технічні, юридичні та комунікаційні аспекти, забезпечуючи ефективне функціонування нової системи й досягнення економічних і соціальних цілей.

В умовах стрімкої діджиталізації економіки важливо не лише оновлювати технологічні процеси, але й удосконалювати систему оподаткування, зокрема ПДФО. Реформування цієї системи в контексті діджиталізації підвищує її ефективність, прозорість і зручність для громадян і підприємств.

У [7] досліджено поетапну імплементацію заходів для підвищення податкової обізнаності через розширення функціоналу застосунку «Дія» та мобільного банкінгу.

Це дозволяє фізичним особам отримувати інформацію про:

- загальну суму сплачених податків;
- напрямки державних витрат, затверджені бюджетом на поточний рік;
- іншу інформацію, яка стосується податків, сплачених громадянами.

Саме ПДФО, поряд із військовим збором і ЄСВ, можуть стати першими податками, інформація про які буде відображатися в бюджеті з деталізацією за статтями витрат.

Зв'язок реформування системи оподаткування з діджиталізацією економіки та підвищенням податкової обізнаності є ключовим аспектом сучасної податкової політики. Це забезпечує ефективність, прозорість і зручність процесу оподаткування, а також широке залучення громадян до податкової системи.

Діджиталізація вимагає адаптації податкової системи до сучасних технологій. Перехід до електронного обліку та звітності робить систему сплати ПДФО більш простою та зручною як для платників податків, так і для фіскальних органів. Це зменшує бюрократичні процедури, спрощує облік і знижує ризик помилок і ухилення від оподаткування.

Реформування системи сплати ПДФО також сприяє підвищенню податкової обізнаності серед громадян. Освітні кампанії, інформаційні ресурси та навчальні програми допомагають людям краще розуміти податкову систему та їхні обов'язки. Це сприяє більш усвідомленому підходу до сплати податків та активній участі в процесі.

Онлайн-доступ до податкових сервісів спрощує розрахунок і сплату податків, підвищуючи доступність і зручність для громадян. Цифрові платформи дозволяють платникам ефективно взаємодіяти з податковими органами, відстежувати фінансові зобов'язання та отримувати актуальну інформацію про зміни в законодавстві.

Діджиталізація також відкриває можливості для автоматизації обробки податкової інформації. Використання технологій штучного інтелекту та аналізу даних дозволяє виявляти та усувати податкові порушення, зменшуючи ймовірність шахрайства та помилок, сприяючи більшій справедливості та рівності.

Реформування системи сплати ПДФО у контексті діджиталізації економіки та підвищення податкової обізнаності має багато переваг. Це сприяє ефективному та прозорому збору податків, зменшенню корупції та ухилення від оподаткування, стимулює розвиток цифрової економіки та інновацій, сприяє зростанню економічного потенціалу країни та покращує бізнес-клімат.

Реформування системи оподаткування ПДФО також має бути підтримане відповідним законодавством, що визначає правила й процедури оподаткування та забезпечує захист конфіденційності та безпеки податкової інформації. Міжнародний досвід і передові практики також можуть бути використані для успішної імплементації цих змін.

Забезпечення доступу до освітніх ресурсів та інформаційних кампаній допомагає громадянам краще розуміти податкові обов'язки та переваги реформ. Це сприяє позитивному сприйняттю нововведень у системі оподаткування.

У підсумку, реформування системи сплати ПДФО у контексті діджиталізації економіки є ключовим інструментом для створення ефективної та прозорої податкової системи, підвищення податкової обізнаності, оптимізації процесів, що сприяє стійкому економічному розвитку та соціальній стабільності.

ВИСНОВКИ

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) є важливим джерелом фінансування для бюджету, дозволяючи формувати власні фінансові ресурси. Пряме оподаткування дозволяє державі впливати на ділову активність, інвестиційну привабливість, сукупне споживання та накопичення капіталу. Повномасштабне вторгнення росії внесло корективи в економічні процеси, підкресливши важливість поведінкових факторів у прийнятті фінансових рішень.

ПДФО відображає свою правову, економічну та суспільну сутність через правові норми, що регулюють його встановлення й оплату. Він є обов'язковим платежем до відповідного бюджету, використовується як інструмент для розподілу та перерозподілу доходів і фінансових ресурсів, і є ключовою формою взаємодії держави та суб'єктів економіки. Це впливає на державне регулювання їхньої діяльності та формування бюджетної політики.

Для визнання платежу податком він повинен відповідати певним критеріям, включаючи законність, імперативність, спрямованість до бюджету, відчуження частини власності на користь держави, нецільовий характер, безоплатність, односторонній характер і безповоротність. ПДФО є основним джерелом фінансування місцевих бюджетів в Україні, сприяючи зростанню надходжень і забезпечуючи активну соціальну політику, а також стимулюючи економічний розвиток та соціальну рівність.

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) є ключовим джерелом бюджетного фінансування в Україні, сприяючи формуванню доходної частини як загального, так і місцевих бюджетів. Він допомагає забезпечити фінансування різноманітних державних потреб, зокрема, соціальних та комунальних інфраструктурних проектів. Регулювання процесів нарахування та сплати ПДФО, згідно з Податковим кодексом, здійснюється на основі прогресивної шкали оподаткування з базовою ставкою 18%, що застосовується до широкого спектра доходів. Зростання податкових надходжень від ПДФО сприятиме ефективному

функціонуванню держави, забезпечуючи соціально-економічну стабільність країни.

У результаті повномасштабного вторгнення рф до України в лютому 2022 року, зменшення кількості працездатних осіб і зростання міграції суттєво вплинули на податкову систему. Темпи зростання доходів громадян залишаються недостатніми, а їх нерівномірний розподіл, відсутність неоподатковуваного мінімуму і обмежені податкові пільги спричинили значну диференціацію рівня життя.

Проте, 2023 року податкові надходження збільшилися. Обсяг надходжень ПДФО до зведеного бюджету України зріс на 120,27% у порівнянні з 2021 роком, досягнувши 496,3 млрд грн, і на 117,99% у порівнянні з 2022 роком. Це можна пояснити такими факторами, як відновлення економіки, оптимізація оподаткування, а також міжнародна допомога, що сприяє стабілізації соціальної сфери. Загалом, показники свідчать про відновлення податкових надходжень, але для подальшого зростання необхідні заходи для посилення економічної стабільності та підвищення життєвого рівня громадян.

Формування доходів зведеного бюджету через оподаткування є важливим елементом фіскальної політики України, яка спрямована на забезпечення соціальної та економічної стабільності. Для забезпечення ресурсів для фінансування соціально-економічних завдань необхідні податкові надходження, трансферти та позики.

Обсяг надходжень ПДФО до зведеного бюджету у 2021 році склав 349,8 млрд грн, у 2022 році – 420,7 млрд грн, а у 2023 році – 496,3 млрд грн. При цьому виконання плану надходжень зросло з 101,83% у 2021 році до 102,88% у 2022 році, і знизилося до 101,38% у 2023 році. Ця позитивна тенденція вказує на стабільне зростання надходжень ПДФО, що сприяє фінансовій стабільності зведеного бюджету та соціально-економічному розвитку країни.

Прибуткове оподаткування є важливим економічним інструментом, що забезпечує значну частину доходів державного бюджету. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) має вирішальне значення для фінансування державних

видатків, підтримки соціальної інфраструктури та стабільного розвитку економіки. У 2022 році ПДФО забезпечив надходження на суму 420,7 млрд грн, що становило 91,83% від загальної структури прямих податків з населення. У 2023 році ці надходження склали 496,3 млрд грн, що становило 91,57% від прямих податків, свідчаючи про стабільний ріст.

Розглядаючи податкові доходи державного бюджету на душу населення в різних країнах, можна відзначити, що Данія має найвищий показник у 2020 році, який склав 31 054 доларів США на душу населення, зі зростанням на 18,8% у порівнянні з 2016 роком. У Франції податкові доходи на душу населення склали 19 877 доларів США у 2020 році, зростаючи на 13,6% за період 2016-2020 років. У Великій Британії цей показник склав 14 995 доларів США, що на 16,5% більше, ніж у 2016 році. Ці дані підкреслюють важливість прибуткового оподаткування для стабільного фінансування державних видатків та розвитку економіки.

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) є ключовим джерелом фінансування соціальних та інфраструктурних програм, забезпечуючи фінансову стабільність держави. У 2022 році він забезпечив 420,7 млрд грн бюджетних надходжень, що становило 91,83% від загальної структури прямих податків з населення. У 2023 році ці надходження склали 496,3 млрд грн, або 91,57% від прямих податків, що свідчить про стабільне зростання податкових надходжень від цієї категорії.

Зміна ставки ПДФО може вплинути як на податкові надходження, так і на фінансове становище громадян. Підвищення ставки збільшує бюджетні надходження, дозволяючи фінансувати соціальні програми та інфраструктурні проекти, але водночас може збільшити податкове навантаження на громадян. Зниження ставки може стимулювати інвестиції та підтримати економічну активність, що в свою чергу може сприяти зростанню доходів населення та зменшити соціальну нерівність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богатирьова Є. М. Плата за землю як джерело наповнення місцевих бюджетів України. Ефективна економіка. 2018. № 6. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/162860004.pdf> (дата звернення: 20.02.2024).
2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08 липня 2010 р. No 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 25.05.2023).
3. Возна, А. (2022). Прямі та непрямі податки в податковій системі. Матеріали конференцій МНЛ, (22 квітня 2022 р., м. Тернопіль), 68-69.
4. Городецька Т. Е., Андрієнко Ю. С. Сучасні форми прямого оподаткування. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 30. С. 397401.
5. Гордєєва-Герасимова Л. Особливості оподаткування доходів фізичних осіб. Вісник ХНУ: Економічні науки. 2022. № 5, Том 1. С. 113- 119
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436-IV (ГК) (із змінами та доповненнями). [Yutube.ips.ligazakon.net/document/T030436/](https://yutube.ips.ligazakon.net/document/T030436/) (дата звернення: 19.02.2024).
7. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 20.05.2023).
8. Державний реєстри фізичних осіб – платників податків; державний реєстр юридичних осіб; реєстр великих платників податків України. url: <https://tax.gov.ua/baneryi/onlayn-navchannya/derjavniy-reestr-fizichnih-osib---platnikiv-podatktiv> (дата звернення: 22.04.2024).
9. Доходи та заощадження в перехідній економіці України / за ред. С. М. Панчишина та М. І. Савлука. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013. 406 с
10. Дмитрів В. Економічна сутність і роль майнових податків в Україні. Світ фінансів. 2021. № 1(66). С. 201–209. URL: <https://doi.org/10.35774/sf2021.01.201> (дата звернення: 22.12.2023).
11. Дутова Н. В., Лесік Є. С. Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні: проблеми та вдосконалення на базі досвіду зарубіжних країн. Економіка і

організація управління. 2019. Вип. 1. С. 43–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2019_1_7 (дата звернення: 18.02.2024).

12. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч.-метод. посібник / за заг. ред. проф. Качана Є.П. Тернопіль: ТДЕУ, 2016. 373 с.

13. Задорожня Л.А. Регулятивна ефективність персонального прибуткового податку: приклад України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Ірпінь, 2019. 293 с

14. Заяць О.І., Теплова Л.І. Диференціація ставок ПДФО в країнах-членах ЄС. Науковий вісник Ужгородського національного університету: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2022. Випуск 42. С. 59-63

15. Інформація про податковий борг. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg/506709.html> (дата звернення 19.04.2024)

16. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141

17. Кміть В.М., Грабельський Б.Б. Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи розвитку в Україні. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. № 17. С. 542-547.

18. Кривуля П.В., Кулаков Є.В. Купівельна платоспроможність у системі показників сфери обміну та у оцінюванні стану регіональних економік. Підприємництво і торгівля: тенденції розвитку: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (20-21 травня 2021 року), Одеса: Державний університет «Одеська політехніка», 2021. С. 405.

19. Кулаков Є. В., Кушал І. М. Податкова обізнаність суспільства, як рушійний чинник розвитку електронної демократії. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2022. №6 (276). С. 26-30

20. Купчинська Н. Переваги та недоліки застосування прогресивної ставки податку на доходи з фізичних осіб. Економічний дискурс. Міжнародний збірник наукових праць. 2014. Вип. 2. С. 279-282.

21. Кушнір В.В. Прогресивна система оподаткування. Сучасні тенденції

економічного зростання: стратегії, напрями та пріоритети. Міжнародна економіка: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (14 грудня 2019 року), Запоріжжя: Східноукраїнський інститут економіки та управління, 2019. С. 63

22. Лютий І.О., Іванюк В.Е. Оподаткування доходів фізичних осіб та місцеві фінанси: суперечності й перспективи їх розв'язання. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ, 2018. № 1(196). С. 53–59

23. Маліновська К.О. Податок на доходи фізичних осіб: прогресивна чи фіксована податкова ставка? Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою держави, регіону, суб'єктів господарювання в умовах COVID-19. матеріали X Міжнар. наук.- практ. конф. (18-19 листопада 2021 року), Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021 С. 156-158

24. Мельничук Ю. М. Реформування податкової системи: Перспективні напрями наукової думки: Юриспруденція. Тернопіль. 2020. С. 75–79.

25. Міністерство фінансів України : Інформація про виконання Державного бюджету України за 2022 рік. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538 (дата звернення: 19.02.2024).

26. Непочатенко О. О., Боровик П. М., Парій Д. Ю. Оновлений механізм справляння податку на доходи фізичних осіб: проблеми та перспективи. Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки. 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_1_16 (дата звернення: 20.02.2024).

27. Новації трудового законодавства 2023. Добірка матеріалів від експертів ligazakon. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/211542_podatkov-zmni-pd-chas-d-vonnogo-stanu-noviyzakon (дата звернення 06.04.2023 р.)

28. Офіційний сайт Державної служби статистики. Статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 27.02.2024)

29. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення 17.04.2024)

30. Офіційний сайт Міністерства фінансів США. URL : <https://home.treasury.gov/>. (дата звернення 20.04.2024)

31. Офіційний сайт Європейської Конфедерації податкових консультантів (Confédération Fiscale Européenne). URL: <http://www.cfe-eutax.org/about> (дата звернення 17.04.2024)
32. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 01.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 18.02.2024).
33. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 19.02.2024)
34. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України: Закон України від 8 листопада 2023 р. No 3428-IX. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3428-20#Text> (дата звернення: 19.02.2024).
35. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 19.02.2024).
36. Про Державний бюджет України на 2022 рік : Закон України від 2 грудня 2021 року No 1928-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text> (дата звернення: 25.05.2023).
37. Про Державний бюджет України на 2023 рік : Закон України від 3 листопада 2022 року No 2710-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text> (дата звернення: 25.05.2023)
38. Процько, В. (2022). Характеристика податків України та країн світу. Збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції „Розвиток соціально-економічних систем в геоekonomічному просторі“, 131-132.
39. Податкова система: Навчальний посібник. Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.; за ред. В.Г. Баранової. Одеса : ВМВ, 2014. 344 с.
40. Реформування податкової системи України - як спосіб вирішення

податкових колізій. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6905 (дата звернення 28.02.2024)

41. Сафарова А. Т. Адміністрування податків (вітчизняний і міжнародний контексти): конспект лекцій. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2022. 97 с.

42. Справедлива шкала ПДФО. Чи можливо? URL: <https://buhgalter.com.ua/news/podatky-ta-zbory/spravedlivashkala-pdf-cho-mozhlivo/> (дата звернення 28.02.2024)

43. Трофімова, Л. В., Бурко, Л. Н., Білецька, Г. А., Антипов, В. І., Андрущенко, В. Л. (2022). Податкова система України: стан та перспективи розвитку. ББК 65.052 С91, 55.

44. Тучак Т. В. Соціалізація оподаткування доходів фізичних осіб: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. Modern Economics. 2019. № 17. С. 226-231. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-36](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-36). (дата звернення: 20.04.2024).

45. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV : станом на 23 трав. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 10.04.2024).

46. Швабій К. І. Модернізація системи оподаткування доходів населення України : автореф. дис... д-ра. екон. наук : 08.00.08. Нац. ун-т держ. податкової служби України. Ірпінь, 2015. 39 с.

47. Шевчук І. В. Механізм оподаткування доходів фізичних осіб в ринкових умовах : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.08. УААН, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». Київ, 2012. 20 с.

48. Izmailov, Y., Yegorova, I., & Tomchuk, Y. (2022). Improving the tax system as a component of Ukraine's international security. Ekonomichnyy analiz, 32(2), 82-89.

49. OpenBudget. Звітність про виконання Зведеного бюджету в Україні. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (дата звернення: 21.02.2024).

50. Riabushka, L. B., Dekhtiar, N. A., & Yusiuk, A. (2022). Current trends in fiscal policy development in Ukraine: theory, methodology, practice. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87990> (дата звернення 28.02.2024)